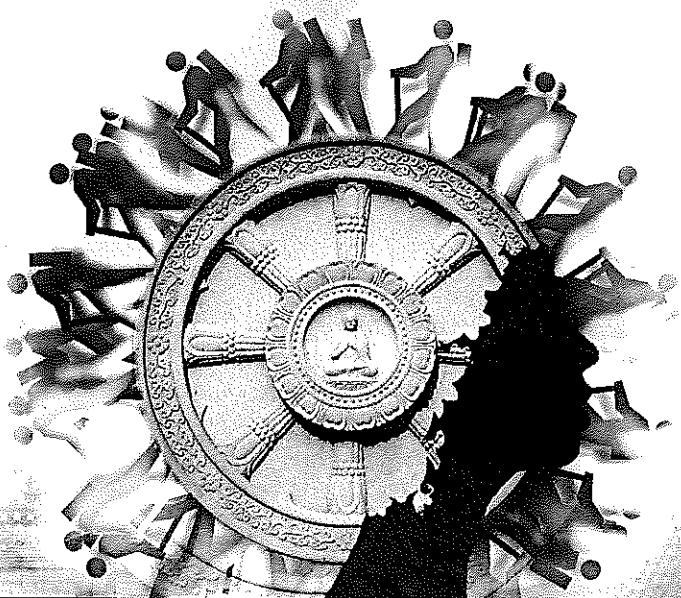

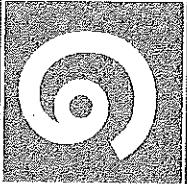
การประชุมวิชาการ ระดับชาตี MCU

ครั้งที่
๖

Book of Abstracts
and MCU Congress Proceedings

เล่ม

พุทธบูรณาการ
เพื่อการพัฒนาอิสต์แอเชียและสังคม

(อาชา

ปณิธานฯ
พระไตรปิฎกฯ
ว่า จัดการศึกษา
เป็นไปตามพร
รัชกาลที่ ๕ พ
การผลิต
บำรุงศิลปวัฒ
ประชญาของมา
ต้องนำหลักสูตร
ต่าง ๆ เพื่อที่จะ^๑
การจัด
สังคม ระหว่าง
พระวรราชารม
เผยแพร่ผลงาน
วิชาการและก
ในนามฯ
กรรมการการ
วิจัยแห่งชาติฯ
จังหวัดพะรน
วัตถุประสงค์
หวังว่า ฯ
สังคมครั้งนี้ ฯ
ทางพระพุทธ
ร่วมกันในสังค

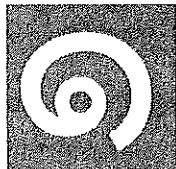
การประชุมวิชาการ ระดับชาติ บจด

Book of Abstracts
and MCU Congress Proceedings

ISBN : 978-616-300-116-0

ครั้งที่ ๑

เล่ม

เรื่อง “พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคมประจำปี ๒๕๕๗”
จัดประชุมโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับ^๑
สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.)
สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

คณะกรรมการผู้จัดทำ : คณะกรรมการฝ่ายวิชาการ
งานประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ ๑

พิมพ์เมื่อ : เดือน กรกฎาคม ๒๕๕๗
จำนวนพิมพ์ : ๑,๐๐๐ เล่ม
จัดพิมพ์ในงาน : การประชุมวิชาการระดับชาติ มจร ครั้งที่ ๑ ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๗

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๑-๑๗ ถนนมหาธาตุ ท่าพระจันทร์แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๘๙๖๙๑ ๘๘๙๙, ๐ ๘๖๖๙๓ ๕๖๖๒ โทรสาร ๐ ๘๖๖๙๓ ๕๖๖๔

(๓)	๖. รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	๙๙
(๔)	> พระครูนิวัชศิลป์ขันธ์	
(๕)	๗. รูปแบบพุทธอัจฉิวไทยเพื่อการเทศนา	๑๑๓
(๖)	> พระมนตรี ปณัญญาทีป (คู่ควร)	
(๗)	๘. รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย	๑๒๕
(๘)	> พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ	
(๙)	๙. กลยุทธ์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระบรมพิทักษานาคน้ำที่สูง	๑๓๐
(๑๐)	> พระมหาธร្តนนดร เขมปณโญ, ดร.	
(๑๑)	๑๐. พระเมตไวยพุทธเจ้า : แนวคิด ความเชื่อและอิทธิพลต่อสังคมไทย	๑๖๔
(๑๒)	> พระครูสมุห์อินทร์วงศ์อิสสรภานี	
(๑๓)	๑๑. การวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในค่าวัฒนาล้านนา	๑๗๑
(๑๔)	> พระครูปัดอุทัย รตนปณโญ	
(๑๕)	๑๒. การศึกษาองค์ประกอบความเมินຍของนักเรียนมัธยมศึกษา	๑๗๖
(๑๖)	ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	
(๑๗)	> พระมหาสายัณห์ เปมสีโล (วงศ์สุรินทร์)	
(๑๘)	๑๓. ธรรมะสำหรับนักบริหารทรัพยากรม努ษย์ทุกสาย	๒๑๑
(๑๙)	> รองศาสตราจารย์ ดร. สมาน งามสนิท	
(๒๐)	๑๔. การรื้อสร้างที่ถูกรื้อสร้าง : ศึกษาเฉพาะกรณีอาจารย์ชา	๒๒๓
(๒๑)	ในมุมมองทางปรัชญาของเดรริดา	
(๒๒)	> ผศ. ดร. ดีปติ มหันตะ	
(๒๓)	๑๕. การพัฒนาทรัพยากรม努ษย์ตามหลักพุทธธรรม	๒๔๐
(๒๔)	> ดร. อิตติวุฒิ หมั่นเมี้ย	
(๒๕)	๑๖. พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาการประกอบธุรกิจโรงฆ่าสัตว์ในชุมชนตลาดใต้	๒๖๓
(๒๖)	> ดร. สมจิตรา กิตติมานนท์	
(๒๗)	๑๗. การวิเคราะห์พุทธปรัชญาว่าด้วยศาสตร์แห่งความสุข	๒๗๗
(๒๘)	> รศ. พีน ดอกบัว	
(๒๙)	๑๘. พฤติกรรมการควบคุมตนเองไม่เข้าไปเกี่ยวกับอยามมุขของวัยรุ่น	๒๙๑
(๓๐)	> รศ. ดร. ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม	
(๓๑)	๑๙. การพัฒนาทรัพยากรม努ษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา	๓๐๕
(๓๒)	ของโรงเรียนรางวัลพระราชทาน	
(๓๓)	> ฉัตรชัย ธรรมครburji	
(๓๔)	๒๐. พุทธบูรณาการเพื่อสร้างทรัพยากรม努ษย์แบบคนเก่งคนดีภายใต้สังคมอาเซียน	๓๑๔
(๓๕)	> ดร. บุญกร วัฒนบุตร	
(๓๖)	๒๑. หลักสูตรการทำงานให้เป็นสุขบนฐานคิดทางพระพุทธศาสนา	๓๓๙
(๓๗)	ผศ. ดร. ชลวิทย์ เจียรจิตต์	
(๓๘)	๒๒. การพัฒนาทรัพยากรม努ษย์ในองค์กรตามแนวทางพุทธภায์ได้กระแสบริโภคนิยม	๓๕๘
(๓๙)	: การแก้ไขปัญหาและสร้างภูมิคุ้มกัน	
(๔๐)	> ดร. อనุวัต กระสังข์	
(๔๑)	๒๓. ผลของนวัตกรรมจิตปัญญาต่อการพัฒนานักศึกษาเทคนิคการแพทย์ในศตวรรษที่ ๒๑	๓๗๔
(๔๒)	> วิมลมาลย์ ศรีรุ่งเรือง	

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม
The Human Resource Development in accordance with Buddhamma

ดร.ธิติวุฒิ

Dr.Thitiwut Ma-

บทคัดย่อ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธนั้นเป็นกระบวนการที่พระพุทธศาสนามองว่า สิ่งที่หลายทั้งปวงเป็นธรรมชาติที่มีอยู่และเป็นไปตามธรรมชาติ ดังนั้น กระบวนการต่างๆ ในกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเริ่มต้นที่ตัวบุคคล กล่าวคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านต่างๆ นั้นได้ กำหนดเอาบุคคลเป็นจุดศูนย์กลางแล้วได้บูรณาการหลักธรรมต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนาเพื่อ เป็นส่วนประกอบในการพัฒนาซึ่งส่วนมากจะเน้นเรื่องของ กาย วาจา ใจ และหลักธรรมหลักที่ นำมาใช้ในการพัฒนาดังกล่าวคือหลัก ไตรสิกขา คือ ศีลสิกขา สมานสิกขา และปัญญาสิกขา ซึ่ง สามนี้จะเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : กระบวนการ, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, เชิงพุทธ

Abstract

Buddhist way Human Resource Development is the natural process that occurs naturally. Human Resource Development process begins in the individual. Individuals the center of development Buddhadhamma is used to integrate in development process emphasizing physical, Verbal and mental development. Major three gainings in the Buddhist way are the Tisikkha ; Sila Samadhi and Panya Sikkha ; Moral , concentration and wisdom training, These three gainings are the most important process in human resource development.

Keywords : Process, Human Resource Development, Buddhist way

* อาจารย์ประจำหลักสูตรหลักสูตรพุทธศาสนาตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ พุทธ และหลักสูตรพุทธศาสนาตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ ภาควิชาธุรกิจศาสตร์ คณะ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความหมายของกระบวนการพัฒนามนุษย์เชิงพุทธ

ความคิดพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา มี ๔ อย่างคือ ๑. พระพุทธศาสนา มองว่า สิ่งทั้งหลายทั้ง มนธรรมชาติที่มีอยู่ และเป็นไปตามธรรมชาติในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและมนุษย์ก็

เป็นหนึ่งในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาตินั้น เมื่อธรรมชาติเป็นระบบ ความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัย มนุษย์ซึ่งเป็นธรรมชาติส่วนหนึ่งด้วย ก็จึงเป็นส่วนหนึ่งอยู่ในระบบ

ความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยที่เป็นองค์รวมอันนี้ การที่สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยนี้ แสดงถึงว่าความเป็นไปตามกระบวนการของเหตุปัจจัย โลกทั้งโลก จักรวาลทั้งจักรวาล เป็นระบบ

ความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยทั้งสิ้น เมื่อมนุษย์มาเป็นพากหนึ่งหรือประเภทหนึ่งอยู่ในระบบนี้ มนุษย์ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยนี้ด้วย จะเรียกว่าเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติหรือไม่เป็น ก็

ให้ยกตัวให้เป็น

๒. ในเมื่อมนุษย์อยู่ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติ ชีวิตและการกระทำ มนุษย์ ก็ย่อมเป็นไปตามระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยนั้น เพราะฉะนั้น มนุษย์ทำอะไรขึ้นมา ภายในระบบเหตุปัจจัยนี้ กระทบต่อสิ่งภายนอกบ้าง กระทบตัวเองบ้าง และในทำองเดียว ก็ ที่ สิ่งที่ ภายนอก ก็มีผลกระทบต่อตัวมนุษย์ด้วย คือทั้งในมุกกิริยาและปฏิกิริยา ตัวเองทำไปก็กระทบ ตัวภายนอก ซึ่งอันเป็นอย่างไรก็มีผลกระทบตัวเอง ข้อสำคัญคือมองไปให้ครบตลอดทั่วระบบความสัมพันธ์นี้ ภายนอกและกิจกรรมการกระทำการของตนเอง ทั้งเป็นไปตามระบบเหตุปัจจัยแล้วก็ทำให้เกิดผลกระทบระบบ นี้ขึ้นมาด้วย

๓. มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และต้องฝึก ทางพระเรียกว่า เป็นทัมมะ คือเป็นสัตว์ที่พัฒนาได้ ข้อ ๓ นี้ หมายความว่าเป็นความคิดรากฐานที่สำคัญที่สุด การเกิดระบบจริยธรรมในพระพุทธศาสนาขึ้นมาก็ เพราะเรื่อง มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และต้องฝึก หลักนี้เป็นแก่นสำคัญของจริยธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งทำให้ มนุษย์มีความหมายเท่ากับการศึกษา และพระเหตุที่มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกฝนพัฒนาได้ จริยธรรม มนุษย์เป็นจริยธรรมแห่งความสุข หลักการนี้ถือว่า ความประเสริฐของมนุษย์อยู่ที่การฝึกฝนพัฒนา ถ้า มนุษย์เป็นจริยธรรมแล้วมนุษย์ไม่ประเสริฐ และมนุษย์นั้นเมื่อพัฒนาแล้วสามารถเข้าถึงอิสรภาพและความสุขได้ มนุษย์นี้เป็นข้ออืนยันของพระพุทธศาสนาว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่พัฒนาได้จนประเสริฐสุดเข้าถึง อิสรภาพและความสุขได้จริง

๔. ความสามารถของมนุษย์ที่พัฒนาแล้วอย่างหนึ่ง คือการทำให้ความแตกต่าง มนุษย์กับมนุษย์อื่นไม่พัฒนา ทำให้เกิดความแตกต่างเป็นขัดแย้ง หรือเกิดความสับสนแล้วความแตกต่าง มนุษย์ก็จะเป็นความขัดแย้ง ศักยภาพของการพัฒนาคือการทำให้คนสามารถทำให้ความขัดแย้งมี ความเป็นความขัดแย้ง ศักยภาพของการพัฒนาคือการทำให้ความขัดแย้งมี

ความหมายเป็นความประسانเสริม การพัฒนามุขย์อย่างนี้จะต้องมาประยุกต์เข้ากับการแก้ไขสภาพแวดล้อมทั้งหมด

เครื่องวัดการพัฒนาของมุขย์ที่แท้จริง คือการที่ความสามารถยิ่งขึ้น ๆ ในการทำให้เกิดเป็นอยู่ร่วมกันระหว่างมุขย์และสรรพสิ่งทั้งหลายเกือกุลเอื้อประโยชน์แก่กันมากขึ้นเป็นเดียวที่น้อยลง และทำให้โลกอุดมสมบูรณ์ดงามเหมาะสมแก่การอยู่อาศัยมากยิ่งขึ้น (พระพรหมคุณภรณ์ ๒๕๕๐ : ๑๕๑)

พระพุทธศาสนาได้แบ่งจุดหมายของชีวิตออกเป็น ๒ ระดับ คือ จุดหมายระดับโลกียะและระดับโลกุตระ การจะเข้าถึงแต่ละจุดหมายนั้นมีวิธิการที่แตกต่างกันและคุณสมบัติของผู้สำเร็จไปจะเป้าหมายก็แตกต่างกันเข่นกัน ดังมีรายละเอียด ดังนี้

๑. จุดหมายระดับโลกียะ

ในการจะเข้าถึงจุดหมายระดับโลกียะนั้น สามารถทำได้โดยการดำเนินชีวิตให้บรรลุปัณฑะที่เป็นจุดหมายของการมีชีวิตในปัจจุบันและในเบื้องหน้าซึ่งในทางพระพุทธศาสนาใช้หลักทิฎฐิขั้นต้น คือ หมายถึง จุดหมายขั้นตาเห็นหรือประโยชน์ปัจจุบัน ที่สำคัญประกอบด้วยสิ่งเหล่านี้คือ มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ไร้โรค งานสร้าง อายุยืนยาว มีเงิน มีงาน มีทรัพย์จากอาชีพสุจริต พึงตนได้ เชเรษฐกิจ มีสถานภาพดี ทรงยศ เกียรติ ไม่ตรี เป็นที่ยอมรับในสังคม และมีครอบครัวผาสุก ทำกิจกรรมที่ร่าเริง ให้เป็นที่นับถือ นอกจากนั้นยังใช้หลักสัมปрайิกต์ หมายถึงจุดหมายขั้นเลียตาเห็นหรือประโยชน์เบื้องหน้า ที่เป็นคุณค่าของชีวิตซึ่งให้เกิดความสุขล้ำกิจภายใน โดยเฉพาะ ก้าวคือการอบอุ่น兆จึงสุขใจ ด้วยศรัทธา มีหลักใจ ความภูมิใจในชีวิตที่สะอาด ที่ได้ประพฤติแต่ความดี สุจริต ความแก่แล้วกล้ามั่นใจ ด้วยมีปัญญาที่จะแก้ปัญหานำพาชีวิตไป และความโปร่งโล่งมั่นใจที่ทำให้กรรมดี มีหลักประกันวิถีสุภาพใหม่ (พระพรหมคุณภรณ์, ๒๕๔๙ : ๑๕)

๒. จุดหมายระดับโลกุตระ

จุดหมายระดับโลกุตระนั้น จัดเป็นจุดหมายสูงสุด หรือประโยชน์อย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา คือ การมีปัญญาสูงท่านความจริง เข้าถึงธรรมชาติของโลกและชีวิต อันทำให้จิตใจเป็นอิสระ ไม่ห่วงใว หรือถูกครอบงำด้วยความผันผวนปรวนแปรต่าง ๆ ไม่ผิดหวังโศกเศร้าเป็นคันจิตเพราภายนอก ติดถือมั่นในสิ่งใด ๆ ปลด朵โปร่ง สงบ ผ่องใส สดชื่น เปิกบานใจตลอดเวลา และเป็นอยู่และกระทำด้วยปัญญาซึ่งมองที่เหตุปัจจัย

จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาตั้งจุดหมายสูงสุดไว้ที่การบรรลุนิพพาน ซึ่งจัดว่าเป็นจุดหมายมุขย์สามารถพัฒนาตนเองให้บรรลุถึงได้ด้วย “การพัฒนา” ซึ่งในพระพุทธศาสนาใช้คำว่า “ภารนา” แปลว่า การทำให้มี ทำให้เป็น และการบรรลุนิพพาน มีความสัมพันธ์กับบุคคลและเชื้อชาติ ในการบรรลุนิพพาน ซึ่งจะนำเสนอเป็น ๓ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก

ภารนาที่ว่า “สนททิภูมิ”

ภารนาที่ “ไม่มีขึ้นต่อเวลา”

ภารนาที่ “บุกพจน์ตั้งไว้ดังนั้น”

บุรุษฯ

สอน เรยา

ด้วยปัญญา

จากเรือน

เข้าถึงอยู่

ประเด็นต่อ

ภารนาที่ “บุคคลได้ มีฉันทะ”

ภารนาที่ “มีฉันทะ”

ภารนาที่ “มีรรณะได้ดังนี้”

ทางนี้

ประกอบด้วย

บุกให้มีสัง

บุรุษกตาม

๑๐/๖๕๐)

ประเด็นสุ

ภารนาที่ “มานสมบัติ เป็น

ภารนาที่ “อยู่เรือย”

ภารนาที่ “ประพรหมคุณภรณ์”

ภารนาที่ “เป็นต่อ”

ประการที่

ภารนาที่ “ไม่เห็นแก่ตัวที่น

ภารนาที่ “มีปัญญาที่มองเห็น

ภารนาที่ “ไม่ต้องฝัน” ไม่ต้องอา

ประการที่

ภารนาที่ “ใจไว้แล้วสูงเพียง”

ภารนาที่ “การข้ามพ้นชีวิ

ภารนาที่ “เมื่อเต็มของความ

ประเด็นแรกนิพพานเป็นภาวะที่ทุกคนอาจบรรลุได้ในชาตินี้ คุณลักษณะอย่างหนึ่งของ
นี่คือ “สันติภูมิ” หมายถึง เห็นชัดได้เอง, ประจักษ์ได้ในชีวิตนี้ และ “อภากลิก” หมายถึง “ไม่
กล ไม่เข้าต่อเวลา เหล่านี้เป็นการแสดงถึงการบรรลุนิพพาน เป็นสิ่งที่สามารถบรรลุได้ในชาตินี้
เฉพาะเจ้าตัวไว้ดังนี้

บุรุษเป็นวิญญาณไม่โถ่อวด ไม่มีมารยา เป็นคนตรง จงมาเดิน เราชัสสี่
สอน เราชัสแสดงธรรม เมื่อเข้าปฏิบัติตามคำสั่งสอนก็จักประจักษ์แจ้ง
ด้วยปัญญาอันยิ่งขึ้นเองซึ่งประโยชน์ยังยอดเยี่ยม ที่กุลบุตรทั้งหลาย ผู้ออก
จากเรือน บัวเป็นอนาคติกโดยชอบ อันเป็นจุดหมายของพระมหาณ
ເຫັນສິอยໃນปัจจุบันนี้ที่เดียว (ท. ป. (ไทย) ๑๑/๓๑/๕๔)

ประเด็นต่อมาคือนิพพานเป็นจุดหมายที่ทุกคนเข้าถึงได้ ไม่จำกัดชาติ ขั้น หญิง ชาย มีฉันทะ เพียรพยายาม มีความพร้อมแล้ว ก็สามารถบรรลุได้ ไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องเป็น ภรรณะใด มีฐานะอย่างไร ยกจน มั่นวี เป็นหญิงหรือชาย เป็นคฤหัสด์หรือบรรพธิศ ดังมี รัสได้ดังนี้

ทางนั้น ซึ่งว่าทางสายตรง ทิศนั้นซึ่งว่าทิศไม่มีภัยรถ ซึ่งว่าไรเสียง
ประกอบด้วยล้อคือธรรม มีพิริเป็นฝา มีสติเป็นเกราะกัน ธรรมรถนั้น เราก็
บอกให้มีสัมมาทิภูธินำหน้าเป็นสารภี บุคคลใดมียานเข่นนี้จะเป็นสตรีหรือ
บุรุษก็ตาม เช้ายอมให้ยานนั้นถึงในสำนักแห่งนิพพาน (ม.ม. (ไทย) ๑๓/
๑๐/๖๕๐)

ประเด็นสุดท้ายคือการบรรลุนิพพาน แม้จะอาศัยความสำเร็จทางจิต (เจตอวิมุตติ) นำมาเป็นพื้นฐานไม่มากก็น้อย และผู้บรรลุนิพพานก็มีความเกี่ยวข้องกับความสำเร็จอยู่เรื่อยๆ ในการดำเนินชีวิต แต่นิพพานก็เป็นภาวะต่างจากความสำเร็จทางจิตเหล่านั้น หมายความว่า (ป.อ. ปยุตโต) ได้สรุปเกี่ยวกับผลพิเศษของการบรรลุนิพพานไว้ ๕ ประการ

ประการที่หนึ่ง ทำให้เกิดความหลุดพันขั้นสุดท้ายโดยสิ้นเชิง เช่นในทางจริยธรรม
มีเห็นแก่ตัวที่แท้จริง กล่าวคือเป็นอาการของการที่ได้ทำลายความยืดมั่นในตัวตนลงได้
อย่างมองเห็นสภาวะของสิ่งทั้งหลาย จึงทำให้ความไม่เห็นแก่ตัวนั้นสามารถทำได้
ง่ายๆ ไม่ต้องอาศัยกำลังจิต

โครงการที่สอง ในการที่จะประจักษ์แจ้งนิพพานนั้น ไม่ว่าผู้ปฏิบัติจะได้บรรลุความสำเร็จ แล้วสูงเพียงใดก็ตาม เขาจะต้องหลุดพ้นจากความติดใจพอใจในผลสำเร็จทางจิตนั้น การข้ามพ้นชั้นความผูกพันในผลสำเร็จเหล่านั้นไปได้ก่อน จึงจะบรรลุนิพพานได้ ซึ่งถือเป็น ชั้นของความสำเร็จทางจิต โดยผลสำเร็จทางจิตเท่าได้ก็ตามที่ตนเคยได้ไว้แล้ว ผู้บรรลุ

นิพพานสามารถใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมด เช่น ใช้เป็นที่พักผ่อนหากความสุขยามว่างอย่างที่เรียกว่า พุทธะธรรมสุขวิหารคือเป็นการนำเอามาบดีมารับใช้การดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นต้น และผลสำเร็จทางจิตที่เคยได้ไว้แล้ว ซึ่งตามปกติยังอาจเสื่อมถอยได้ กล้ายเป็นภาวะไม่เสื่อมถอย นอกจากนี้ยังมี การเพิ่มความสามารถและขยายวิสัยแห่งการเหวยผลสำเร็จทางจิตให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ประการที่สาม การบรรลุนิพพานทำให้เกิดความทุกข์นั้นสูญเสียไปได้ด้วยปัญญา โดยการดับเฉพาะสิ่งที่ชั่วร้ายซึ่งได้แก่ อวิชาตัณหา อุปทาน ดับภพชาติ เป็นต้น และเมื่อดับสิ่งเหล่านี้แล้ว ก็กลับมีคุณลักษณะที่ดีเด่นขึ้นมาแทน กล่าวคือ เป็นการดำเนินชีวิตด้วยปัญญาและ karma บำเพ็ญกิจด้วยกรุณา ซึ่งเป็นสิ่งที่ลำพังความสำเร็จทางจิตไม่อาจให้เกิดขึ้นได้

ประการที่สี่ การบรรลุนิพพาน ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตัวมนุษย์ เป็นการเปลี่ยนจิตใจ เปลี่ยนลักษณะความคิด เปลี่ยนบุคลิกภาพ มีโลกทัศน์และชีวหัศنةอย่างใหม่ มีระบบพฤติกรรมมั่นคง ด้วยเหตุที่มีความเปลี่ยนแปลงในทางจิตใจที่สำคัญ ๒ ด้าน คือ ความเชื่อ ความคิดเห็น และความเชื่อถือ อันเป็นเรื่องทางด้านอวิชาตและปัญญาอย่างหนึ่ง และความรู้สึกเกี่ยวกับคุณค่าหรือการสนองความต้องการ อันเป็นเรื่องทางด้านตัณหาและอันทัณฑ์อย่างหนึ่ง ซึ่งผู้บรรลุนิพพานจะสามารถมองเห็นโลกและชีวิตตามสภาพของธรรมชาติแห่งธรรมชาติ มองเห็นสิ่งทั้งหลายพันจาก การติดยึดในเวทนาที่จะเสพเสวย มองเห็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติต่อไป ทั้งหลายไปตามความสอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริง เป็นบุคลิกภาพและระบบพฤติกรรมอย่างใหม่ ลอดพันจากโลกธรรม หรือแม้จะอยู่ในโลก แต่ไม่ติดโลก

และประการที่ห้า การสนองความต้องการของมนุษย์ต้องเป็นไปทั้งด้านทิภูธัจฉัมภิกัติ สัมประยิกกัติ และปรมติ ด้วย กล่าวคือ ความต้องการของมนุษย์มิใช่ต้องการเพียงในเรื่องทางวัตถุที่เป็นเรื่องของประโยชน์ปัจจุบันเท่านั้น แต่มนุษย์ยังต้องการในเรื่องของจิตใจด้วย ซึ่งต้องเป็นประโยชน์เบื้องหน้า และความต้องการในประโยชน์ขั้นสูงสุด ซึ่งในความสำเร็จทางจิตยังจัดอยู่ในระดับสัมประยิกกัติ คือประโยชน์หรือจุดหมายที่ล้ำลึก เลยหน้าอกไปจากทิภูธัจฉัมภิกัติ เป็นระดับถัดออกไป หรือขั้นรอง ยังจะต้องก้าวออกไปอีกขั้นสุดท้าย คือ นิพพาน ซึ่งเป็นปรมติที่สุด จุดหมายสูงสุด อันเป็นความสุขสมบูรณ์ที่แท้จริง (พระพรหมคุณภรณ์, ๒๕๔๙ : ๔๔)

ลักษณะสำคัญที่เป็นพื้นฐานทางความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของผู้บรรลุนิพพาน คือกรุณา พระอรหันต์เป็นผู้ดับกรรมหรือสิ้นกรรม การกระทำของท่านจึงไม่เป็นกรรม แต่เป็นกิริยา (ปัญญา) เป็นแรงจูงใจ และมีกรุณาเป็นคุณธรรม เกิดแทรกโดยเป็นผลสืบเนื่องจากปัญญาและความรู้จิตใจเป็นอิสระ ดังนั้นกิจหรืองานหลักของผู้บรรลุนิพพาน จึงได้แก่ การแนะนำสั่งสอน ให้ความรู้ สั่งเสริมสติปัญญา และคุณธรรมต่าง ๆ ตลอดจนการดำเนินชีวิต และทำตัวเป็นแบบอย่างในทางด้านความสุข มีคุณธรรมและเป็นชีวิตที่ดีงามทั้งภาวะทางปัญญา ภาวะทางจิต และภาวะทางกาย ประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของผู้บรรลุนิพพาน ทั้งหมดรวมอยู่ที่หลัก ๓ ประการ คือ วิชาวิบที่

มนุษย์ ซึ่งหมายถึง คำสอน และส่งผลให้เป็นพระธรรม (พระพรหมคุณ)

● การพัฒนาทรัพยากร

พระพุทธศาสนา นำเสียงอนุรอมให้เกิดคุณภาพที่ส่งผลไปสู่ภายนอกและภายใน

ดังนั้น มนุษย์จึงเป็นมนุษย์ และมนุษย์ที่ไม่ใช่ในแข่งขันของทรัพยากร ดังนั้น หลักธรรมที่หลักพุทธธรรมที่นี่ ไม่ใช่พุทธศาสนา แต่เป็นสิ่งที่จะเป็นสิ่งที่เราจะมีความเกิด ไม่ปฏิบัติจากการดำเนินชีวิต

หลักธรรมที่นำมาปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นสังฆาติ ลักษณะ ๔ ลักษณะ ๔ ภัยธรรมกับอย่างมีความ

การพัฒนาตนของบุคคล และปัญญาภาระ หลักธรรมนี้ เพื่อจะก่อให้เกิด

๑. ทำให้บุคคลเป็นมนุษย์ที่ดีใจ ประพฤติแต่กายสุจริต มีวิธีการพัฒนาบุคคลด้วยบุคคลแสดงออกเฉพาะพิเศษ

๒. ทำให้บุคคลมีจิตที่เป็นประโยชน์ส่วนรวม พระพุทธศาสนา

เยามว่างอย่างที่เรียกว่า ๑
จำวัน เป็นต้น และผลลัพ
ที่เสื่อมถอย นอกจากที่มีความ
เชิงลึกซึ้งยิ่งขึ้น
ขึ้นสูญเสียไปเด็ดขาดใน
ชาติ เป็นต้น และเมื่อได้
เนินชีวิตด้วยปัญญาและ
ได้

คงขึ้นพื้นฐานในด้าน
กทศน และปัจจุบันมา
ที่สำคัญ ๒ ด้าน คือ ภาษา
วิชาและปัญญาอย่าง
ทางด้านดั้นหัวและดั้นหัว
ของธรรมชาติธรรมชาติ
ที่สิ่งที่จะต้องปฏิริบูรณ์
ระบบพฤติกรรมอย่างไร

เป็นไปทั้งด้านที่ภูมิปัญญา
ใช่ต้องการเพียงในเรื่อง
ของของจิตใจด้วย ซึ่งมีความ
สำเร็จทางจิตยังจำกัด
เกทีภูมิปัญญาไม่ดู เป็นแบบ
เพาน ซึ่งเป็นปรัมพดู
๑๕๙ : ๔๕)

เนินชีวิตของผู้บรรยาย
ไม่เป็นกรรม แต่เป็นภารกิจ
เนื่องจากปัญญาและภารกิจ
เรแนะนำส่อง ให้ความ
เต็มเป็นแบบอย่างในทาง
จิต และภาวะทางการ
๓ ประการ คือ วิชาชีว

ความซึ่งหมายถึง ความหลุดพ้น เป็นวิธีโดยอาศัย ความรู้ การมองเห็นสรรพสิ่งตามความเป็น
และผลให้เป็นพลังแห่งปรีชาญาณออกไปสู่ผู้อื่นโดยการอุทิศตนและบำเพ็ญประโยชน์แก่
ประเทศ (พระพรหมคุณภารณ์, ๒๕๓๘ : ๓๗๔)

๑. การพัฒนารัพยากรณ์มนุษย์เชิงพุทธ

พระพุทธศาสนาให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา กล่าวคือ มนุษย์ต้องเป็นผู้กระทำด้วย
ภิกขุนิยมให้เกิดคุณสมบัติภายในตน ซึ่งได้แก่คุณสมบัติทางกาย ทางศีล ทางจิต และทาง
สุคติสั่งผลไปสู่ภายนอกตน เป็นความสัมพันธ์กับมนุษย์และวัตถุ ซึ่งแสดงออกผ่านพุทธิกรรมทาง
ภิกขุนิยม

ดังนั้น มนุษย์จึงเป็นผู้กระทำ หรือผู้สร้างให้เกิดมีคุณสมบัติดังกล่าวนี้ ให้เกิดการพัฒนาในแง่
มนุษย์ และมนุษย์ก็ยังเป็นผู้ที่ถ่ายทอดคุณสมบัติที่ตนทำให้มีขึ้นไปสู่ภายนอก ซึ่งเป็นการ
ดำเนินงานของทรัพยากรณ์มนุษย์ ด้วยเหตุนี้เมื่อพระพุทธศาสนาเน้นความสำคัญของมนุษย์ด้วยการ
ดำเนินนั้น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อมนุษย์ในเบื้องหน้าที่ควรพิจารณาต่อไป

หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนามนุษย์ ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องฝึกฝนตนเอง
ทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การดำรงอยู่ด้วยความไม่ประมาท ไม่เมินชีวิต เมาในความมั่งมี เมา
ในอำนาจในสิ่งนี้ ซึ่งเป็นสิ่งไม่ถูกธรรมะที่เป็นยา raksha ในให้พ้นจากความ
ด้วยมีความมีความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตายเป็นกฎธรรมชาติของโลก แต่ถ้ารู้จักพัฒนาตน
ด้วยการดำเนินชีวิตที่ดีแล้ว ย่อมดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพไปในตัวเอง

หลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน คือ ไตรสิกขา ๓ ศีล ๕ สัปบุริธรรม ๗ พระมหา
ธรรม ๔ สังคหัติ ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มีจุดมุ่งหมายให้มนุษย์มีชีวิตที่ประเสริฐ
และถาวร กันอย่างมีความสุข และไม่เปิดเบี่ยงกัน

การพัฒนาตนของบุคคลตามแนวพุทธต้องตั้งอยู่บนหลักภารนา ๓ คือ ภารกิจภารนา
ภารกิจภารนา และปัญญาภารนา (ท. ป. ภ.) (๑/๒๒๘/๑๗๒) ซึ่งบุคคลสามารถปฏิบัติตาม
ภารกิจภารนา ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ ๓ ประการ คือ

๑. ทำให้บุคคลเป็นคนดีของสังคม เป็นผู้มีระเบียบวินัย เคราะห์ภูมิมาก แต่อยู่ในกรอบ
ของภารกิจภารนาที่ดีงามของสังคม พระพุทธเจ้าสอนให้บุคคลงดเว้นการทุจริต วจีทุจริต
และการทุจริตแต่กายสุจริต วจีสุจริต อันเป็นไปตามหลักของศีลเรียกว่า ภารกิจภารนา ภารกิจภารนา
นี้ คือการพัฒนาบุคคลด้านพุทธิกรรมที่แสดงออกทางกายและวาจา เรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคม
และออกเฉพาะพุทธิกรรมในด้านดีเท่านั้น

๒. ทำให้บุคคลมีจิตใจและอารมณ์มั่นคง เป็นผู้มีความเอื้อเพื่อเพื่อแก่คนอื่นเป็นคนที่เห็น
ในตนส่วนรวม พระพุทธเจ้าสอนให้บุคคลงดเว้นความโลภ ความพยาบาท และให้ประพฤติแต่

มโนสุจริต ไม่มีความโลภ ไม่มีความพยาบาทหรือมีจิตใจเสียสละและยินดีให้อภัย ตามโนสุจริต การพัฒนาจิตใจตามหลักของสามัคธิที่เรียกว่า จิตภานา

๓. ทำให้บุคคลได้รู้และเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง เป็นสัมมาทิฐิ มนโนสุจริต ปฏิบัติตามโนสุจริตเป็นการพัฒนาบุคคล ตามหลักของปัญญา เรียกว่า ปัญญาภาน การปฏิบัติข้อนี้เป็นการพัฒนาบุคคลให้เข้าใจชีวิตอย่างแจ่มแจ้ง จนถึงสัมมาญาณและบรรลุวิมุตติ (ความหลุดพ้นจากกิเลสได้อย่างสิ้นเชิง) ซึ่งถือเป็นปัญญาภาน เช่นกัน (โภศล เที่ยว ๒๕๓๓ : ๓๓)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้นต้องพัฒนาตนให้เป็นคนดีก่อน สังคมก็จะดีไปด้วย ซึ่งตรงกับข้อความที่ว่า “หลักแห่งความประพฤติ” หรือ แนวทางของการประพฤติ ปฏิบัติของ การดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะหลักศีลธรรมเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ สร้างสรรค์ชีวิตคนให้เป็นคนดี ทั้งเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายปลายทาง สูงสุดของชีวิต (พระธรรมโภศลจารย์, ๒๕๓๓ : ๓๑) หลักพื้นฐานของมนุษย์มีจุดหมายที่เหมือนกัน คือ การมีชีวิตที่ไม่มีโทษภัยอยู่ในสังคมที่ปกติสุข ซึ่งสร้างกฎระเบียบที่นิสัยในสังคมมนุษย์ คือ ศีล ๘ นิสัย นี้ เมื่อเระเบียบปฏิบัติของสังคม ได้แก่ การเว้นจากการปลุงชีวิตสัตว์ที่มีชีวิต ชีวิตทั้งหลายมีค่า เที่ยงกันทั้งหมด ซึ่งการที่ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันโดยความเป็นระเบียบเรียบร้อยและเป็นที่รอดูแล ธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล จากการเว้นถือเอาของที่เขามิได้ให้ การไม่เบียดเบียนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตด้านทรัพย์สินของบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต (ท. ป. (ไทย) ๒๐/๓๑๕/๒๘๐.) การหันมา การประพฤติผิดในการ งดเว้นจากความประพฤติในการที่จะล่วงละเมิดคู่ครองหรือการที่ไม่ล่วงพิเศษ ขอบเขตแห่งความเป็นสามีภรรยา กันซึ่งดำเนินไปทางกาย ใน การประพฤติเมตุนด้วยประสงค์ในตน พอกล่าวกัน โดยมีเจตนาล่วงเกินอคติ นิยมฐาน (ฐานะมิควรถึง หมายถึง สมรริหรือบุรุษที่มีเจตนา คุ้มครอง) (ท. ป. (ไทย) ๒๐/๓๑๕/๒๘๐) การเว้นจากการพูดเท็จ งดเว้นจากความประพฤติไม่ใช่ จำกัดด้วยคำพูดที่บิดเบือนจากความเป็นจริง โดยมีความจงใจเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจผิดคิดว่า คำพูดเท็จนั้นเป็นความจริง โดยการแสดงออกทางกาย วาจา การแสดงออกทางกายนั้นหมายถึงกิริยา ที่แสดงให้คนอื่นเข้าใจผิด ส่วนด้านวาจา หมายถึงการพูดให้ผู้อื่นเชื่อถ้อยคำเท็จโดยเจตนา คำหยาบคายด้วยถ้อยคำที่คนทั่วไปไม่นิยมพูด การพูดส่อเสียดเพื่อให้ผู้อื่นแตกแยกกัน การหัน ของเมากือสุราและเมรยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท สุราและเมรยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นสิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะเป็นสิ่งที่ควรดิเว้น เพราะสุราและเมรยเป็นเหตุทำให้ผู้ มีนมา ขาดความยั่งคิด หลงลืมเลือนดังพระพุทธเจ้าตรัสว่า ด้วยโทษของการดื่มน้ำสุราเมรย ๖ ประดั้งประภูมิในที่นิภัย ปฏิบัติธรรม ลังกาลอกสูตรว่า

ดูก่อนคุณหนเดีบุตร โทษในการประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการดื่มน้ำเมรย เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๖ ประการ คือความเสื่อมทรัพย์อันผู้ดื่มพึงเห็น

อภัย ตามมโนสุจิ
นจริง เป็นสัมมาทิฐิ
เรียกว่า ปัญญาภาน
มายุณและบรรพต
ในกัน (โภค เพช
าตนให้เป็นคนดีก็ต
แนวทางของการปร
ทางประพฤติปฏิบัติ
รุลถึงจุดหมายปลาย
ปัจจุบันที่เหมือนห
เมมนุษย์ คือ ศีร
ต ชีวิตทั้งหลายม
ร้อยและเป็นที่รักน
.บีบเนื่องกับการที่
๙๕/๒๘๐.) การดำเน
นที่ ๑ การที่ไม่ถูกทำ
คุณด้วยประพฤติไม่
สตรีหรือบุรุษที่มีความ
เกความประพฤติไม่ดี
ข้าใจผิดคิดว่า คำพูด
ยั่นหมายถึงกิริยาด
คำเท็จโดยเจตนาด
แต่แยกกัน การดำเน
นที่ตั้งแห่งความประ
เมรัยเป็นเหตุที่ให้เก
รดีมีสุราเมรัย ๖ ปั๊
การดื่มน้ำماءอัน
ย้อนผู้ดื่มเพียงเท่าน

เอง ๑ ก่อการวิวัฒ ๑ เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ๑ เป็นเหตุเสียชีวเสียง ๑ เป็นเหตุ
ไม่รู้จักภายใน ๑ เป็นเหตุบั้นทอนกำลังปัญญา ๑ (ท.ป. (ไทย) ๑๔/๒๔๔/
๑๙๘.)

การละเอียดศีล ๕ ย่อมก่อให้เกิดความไม่ดีงามสำหรับตนเองและสังคม ความไม่สงบ
ภายในสังคม ความประพฤติดีในระดับพื้นฐานเป็นเหตุของความทุกข์ความเดือดร้อน จึงเกิด
ความขัดแย้งเร้าด้วยความต่างๆ จะทำอะไรก็แสดงออกไปตามความว่าด้วย ตกลอยู่ในอำนาจของกิเลส
ที่หนึ่นคือไม่มีความเข้มแข็งในการควบคุมตน เมื่อมีการละเอียดศีล ๕ สภาพของจิตใจและร่างกาย ก็
จะเป็นเครื่องช่วยในการดำเนินชีวิตที่ร้ายหรือสนับสนุนการสร้างปัญหาของมนุษย์ให้มากยิ่งขึ้น
หากของคติสอนให้ยึดหลักสำหรับใช้ในชีวิต คือ หนทางการดำเนินชีวิตมนุษย์ มีความประพฤติ
ดีโดยชอบ ประกอบด้วยสุจริต วิสุจริต มโนสุจริต การปฏิบัติตามศีลธรรมซึ่งเป็นขั้นพื้นฐาน
ของการพัฒนามนุษย์ที่สำคัญที่จะแก้ไขปัญหาระหว่างความทุกข์ เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มี
ความสุขและหดคลั่งจากความทุกข์ ดับกิเลสได้สิ้นเชิง การประพฤติปฏิบัติจะต้องสอดคล้องกับ
ความประพฤติทางสุขสุดของชีวิต คือการบรรลุถึงนิพพาน อันเป็นความสุขออย่างยิ่งที่ชีวิตมนุษย์ทุก ๆ
คนต้องการ หลักสัปปุริธรรม ๗ เป็นอีกหลักธรรมหนึ่งที่มนุษย์ปฏิบัติตามแล้วสามารถทำให้บรรล
ุกตาได้หรืออาจกล่าวได้ว่าหลักธรรมที่เป็นหลักธรรมที่สามารถพัฒนามนุษย์ให้อย่างยิ่งประการ
นี้เป็นประกอบด้วย

๑. รัมมัญญา รู้จักหลักการ รู้จักเหตุผล รู้กฎเกณฑ์ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
เมื่อเข้าใจถึงที่ตนจะต้องประพฤติปฏิบัติ คือ รู้ว่าตำแหน่ง หน้าที่การงาน ฐานะ อาชีพ
นั้นผิดชอบตลอดถึงผลสำเร็จขั้นสูงสุด คือ ตามธรรมชาติของความเป็นจริง ไม่ตกเป็นทาส
ของโลก ความโกรธ ความหลง กิเลส ตัณหา อุปทาน

๒. อัตตัญญา รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล คือ รู้ความหมายที่ตนปฏิบัติ
ให้เข้าถูกตุ้นประสงค์ที่ตนกระทำ รู้ว่าหลักการนั้นมุ่งหมายอะไร การดำเนินชีวิตอย่างนั้นฯ
ล้วนนำไปสู่อะไรเป็นผลดีหรือผลเสีย ตลอดถึงขั้นสูงสุดที่เป็นประโยชน์ที่เป็นสาระแก่นสารของชีวิต

๓. อัตตัญญา รู้จักตนตามความเป็นจริง โดยฐานะภาวะ เพศ ความรู้
ความสามารถ คุณธรรมที่จะประพฤติปฏิบัติขอบได้อย่างเหมาะสมและรู้จักแก้ไขปรับปรุงให้
เข้ากับตัวตนตามจุดมุ่งหมายปลายทางสูงสุดของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

๔. มัตตัญญา การรู้จักประมาณในการบริโภค การใช้จ่ายทรัพย์สิน คือ รู้จักพอดี
ไม่เกินรู้จักคิด พูด กระทำการต่างๆ แต่พอดี แม้การพักผ่อนสนุกสนาน ก็เช่นกัน

๕. กาลัญญา รู้กາลเวลาอันควร รู้เวลาไหน ควรทำอะไร ที่ไหน ใช้เวลาแต่พอดีในการ
ดำเนินการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือประกอบกิจกรรมหน้าที่การทำงานต่าง ๆ

๖. ปริสัญญา การรู้จักชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม ในถิ่น ความมีภาระจากยาน้ำมีระเบียบวัฒนธรรมประเพณีอย่างไร ควรประพฤติตามให้เหมาะสมกับสังคม และสิ่งแวดล้อมนั้นๆ

๗. บุคคลัญญา การรู้บุคคล และเข้าใจความแตกต่างของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

ธรรมที่พัฒนามนุษย์และทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณค่า และเป็นคุณสมบัติของคนดี ซึ่งก็คือการพัฒนาที่ถูกต้องและยั่งยืน นอกจากหลักสังคมปริสูตรัฐธรรมดังกล่าวแล้ว ยังมีหลักธรรมที่เป็นหลักธรรมประจำใจที่ประเสริฐ ที่จะเป็นตัวช่วยในการพัฒนามนุษย์ทางด้านจิตใจได้เป็นอย่างดี หลักธรรมที่กล่าวถึงคือ พระมหาวิหารธรรม ซึ่งประกอบด้วย

๑. เมตตา ความรัก ความปรารถนาดี การแสดงออกซึ่งมิตรภาพไม่ตรีของสังคมมนุษย์ โดยปรารถนาແเมตตาจิตให้ทุกคนมีความสุขภายใน สถาบันฯ

๒. กรุณา ความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ ปัญหาหรืออุปสรรคทั้งหลาย บำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของทรัพยากรมนุษย์ให้ประสบผลสำเร็จ ความเจริญรุ่งเรือง สิงส่าคุ้ง อายุกรุณานานเกินประมาณ ต้องรู้จักปฏิบัติตามให้เหมาะสมในการทำการสังเคราะห์ควรประกอบด้วย อุเบกษากำกับ

๓. มุทิตา ความรู้สึกยินดีด้วยเมื่อเห็นบุคคลอื่นได้ดีมีความสุข ตัวเองก็มีจิตใจแฉ่งขึ้นเป็น倍 บาน พโลยยินดีปลาบปลื้มใจไปด้วย เมื่อเห็นเขาเหล่านั้นประสบผลสำเร็จ มีความเจริญงอกงามใน ตำแหน่งหน้าที่การงานยิ่งขึ้นไป

๔. อุเบกษา ความมีใจเป็นกลาง ต้องรักษาความยุติธรรมถูกต้อง สมควรแก่เหตุที่ทันได้ กระทำไว้ และปฏิบัติตามความเที่ยงธรรม โดยไม่เห็นแก่หมู่พวกพื่น้อง

หลักพระมหาวิหารธรรมนี้ จะต้องใช้ให้ถูกต้องตามความหมายขององค์ธรรมแต่ละข้อ จึงจะไม่เกิดความเสียหาย เป็นอคติ อันจะมีผลร้ายต่อสังคมและทรัพยากรมนุษย์ได้ (อ.ป.บุ.จก. (ไทย) ๑๙/๑๙๒/๒๕๒) และหลักธรรมที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชุมชนไว้ในความสามัคคี หลักการสังเคราะห์ซึ่งกันและกัน เพื่อให้มนุษย์มีการช่วยเหลือกัน คือ สังคหวัตถุ ๔

(๑) ทาน การให้ เอื้อเพื่อเพื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยลักษณะ ตลอดถึงความรู้และแนะนำสั่งสอน (ท.ป.า. (ไทย) ๑๑/๔๐/๑๖๗.) ทานในสังคหวัตถุนี้ มุ่งเพื่อให้ สงเคราะห์ผู้รับ มีความมุ่งหมายอยู่ที่ผู้รับเป็นสำคัญ เช่น ช่วยเหลือสังเคราะห์กันด้วยปัจจัย ๕ ลักษณะนุ่มห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยาธาราโรค ฉะนั้น การให้ทานจึงควรให้ด้วยความเมตตาเป็น ที่ตั้ง เพื่อแสดงน้ำใจไมตรี สร้างเสริมมิตรภาพ ให้ด้วยกรุณา ต้องการช่วยปลดเปลื้องความทุกข์ ความ เดือดร้อนแก่กัน ให้ด้วยมุทิตา ส่งเสริมสนับสนุนให้แก่ผู้ทำความดี มีความเจริญก้าวหน้า เพราะฉะนั้น การให้ด้วยวัตถุสิ่งของจึงมุ่งประโภชน์แก่ผู้รับ (สุขิน (พระมหา) สุขิโว : ๗๗)

อ่อนหวานสมานฉัน
ประกอบด้วยเหตุผล
เป็นสื่อสร้างความรู้
ความนุษย์ เมื่อมา

การประกอบด้วยหลัก

สาธารณะ ตลอดถึง
แนวคิด และชวนช
รักษาความสามัคคี
ของคนอื่น หรือสังช
ดิให้รัก นับถือกัน

ภำเพນในชนทั้ง
ฐานะ ภาวะบุคคล
เสมอภาค ปฏิบัติ
กฎบัตรเดียวกัน
มีน้อยกว่าดี เพราะ
บุญยังหลายอย่าง
กัน หากเราเคารพ
บุญนุษย์เหมือนร
พระพุทธศาสนาให้
ประดิษฐ์นั่นจึงเป็น
ให้บุญเป็นพระรา

มีภาริยาจากอาชญากรรม
สั่งแวดล้อมนั้นฯ
จะต้องเกี่ยวข้อง

มบทดิของคนดี คือ
วังมีหลักธรรมร่มเย้ย
จิตใจ เป็นอย่างไร

มาตรฐานด้วยความนุ่มนวล

รืออุปสรรคทั้งหลัก
จริยธรรม เรื่อง สังคมศรีฯ
ที่ควรประกอบด้วย

เมืองจิตใจ เช่นเดียวกัน
ตามเจริญงอกงามไป

ควร เน้นที่ความดี

รวมแต่ละข้อ จึงจะ

ปลูกจง (ไทย) ๒๘

ไว้ในความสามัคคี

กลือกันด้วยสิ่งที่

หวัดถุนี มุ่งเพื่อให้

ด้วยปัจจัย ๔ คือ

ความเมตตาเป็น

ความทุกข์ ความ

หน้า เพื่อจะดูแล

๒) ปิยะภา หรือ เปiyavachas วาจาเป็นที่รัก กล่าวคำสุภาพไฟแรง
หมายความนานั้นที่ สามัคคี ให้เกิดไม่ตรีและความรักใครนับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์
จะขอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจึงใจให้นิยมยินดี (ท.ป. (ไทย) ๑๑/๔๐/๑๖๗.) การพูดคุยมีคุณค่า
นี้สร้างความรู้ ความเข้าใจอันดี คนที่พูดดี จะช่วยให้การทำงานสำเร็จ การสื่อสารพัฒน์อันดีต่อ กัน
มนุษย์ เมื่อมีการพูดคุยกันอย่างเป็นมิตรก็เกิดสัมพันธ์ไม่ตรีอย่างดีของมนุษย์

ปิยะภา คือ คำพูดที่กล่าวออกมากจากใจ จริงใจ จับใจ และจุงใจ การพูด
จะประกอบด้วยหลักการ ๔ ประการ คือ

๑) แจ่มแจ้ง คือ ข้อความที่กล่าวมีความชัดเจน

๒) จุงใจ คือ พูดแล้ว จุงใจให้คนทำดี มีกำลังใจ

๓) แก้ลักษณะ คือ ทำให้มีความกระตือรือร้น มุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเช

๔) ร่าเริง คือ ทำให้ผู้ฟังมีความสนุก ร่าเริง บันเทิงใจ

๕) อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ หวานขวยขวยเหี้

มนุษย์ ตลอดถึงขวยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม การบำเพ็ญบ

างกาย และหวานขวยขวยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ บำเพ็ญประโยชน์ รวม

รักษาความสามัคคีในหมู่คน ชุมชน สังคม และประเทศชาติได้

ด้วยอัน หรือสังคมด้วยแรงกาย ด้วยปัญญาหรือด้วยทรัพย์

ที่พูด นับถือกันอย่างมั่นคง ช่วยให้การพัฒนาที่มั่นคงฯ

๖) สมานตตตา ความมีดี

ฝ่าเสมองในชนหั้งหลาย และเสมอในสุขทุกๆ

ราษฎร ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสั่งแวดล้อม

แบบป้าย ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อมนุษย์

หากมีดีตัวมีความเสมอภาค วา

ปีนอย่างดี เพราะมนุษย์หั้ง

มนุษย์หั้งหลายย่อไม่เส

รีหกเราหารพี

มนุษย์เหมือน.

มนุษย์ศาสนให้เกิด

แหกการหนึ่งซึ่งเป็นหลักธรรม

มนุษย์เป็นพระอริยะ ประกอบ

บ

มกับ

ตสตว

มอภาค

ตสตธรรม ๕

ทกข ยัณสูตร

การเวียนว่าย

ไมโลก ความคิด

อเปื้อนเลือด ฝึกไฝ

แล้วนั้น หลังจากตาย

เกิดเป็นมนุษย์ในที่ดีๆ

เขาเจึงไปเกิดในอบาย

เป็นผู้มักกรรมมากด้วย

แสดงความโกรธความปอง

คตายแล้ว เขาเจึงไปเกิดในอบาย

ผิวพรรณธรรม ดังนั้นผู้ที่มีปัญญา

กชีวิตสัตว์ทุกชนิด เป็นการหยุดฆ่า

ที่มีชีวิต เพราะเห็นแก่เงิน

๑. ทุกช์ ความทุกช์ สภาพที่ทนได้ยาก สภาวะที่บีบคั้น สภาวะที่ขัดฟันบกพร่อง ขาดแกร่งสารและความเที่ยงแท้ ไม่ให้ความพึงพอใจจริงหรือเรียกกันในสำนวนชาวบ้านว่า ความไม่สบายนาย ไม่สบายนใจ ได้แก่ ชาติ ชาติ มรณะ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย การประชุมกันที่อันไม่เป็นที่รัก การผลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความปรารถนาที่ไม่ได้ดังหวัง

๒. สมุทัย เหตุเกิดแห่งทุกช์สาเหตุให้ทุกช์เกิด ได้แก่ ตัณหา ความทะยานอย่าง ความดื้อรน ความเสน่หานาในอารมณ์ จำแนกเป็น ๓ ประเภท คือ

๒.๑ การตัณหา คือ ความทะยานอย่างด้วยอำนาจความใคร่ หมายความว่า ความอยากรถูกยกให้อารมณ์มีรูป เป็นต้น ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจความอยากรถูกยกให้ความคุณคือสิ่งสนองคุณ ต้องการทางประสาทสัมผัสทั้ง ๕ (ตา หู จมูก ลิ้น กาย) หรือความทะยานอยากรถูกยกให้อารมณ์ที่ไม่ได้รับ ปรารถนา ซักให้ใคร พาใจให้กำหนด เช่น รูปที่สวยงาม เสียงที่เพราะ กิ่นที่หอม รสที่อร่อย สัมผัสที่อ่อนนุ่ม ในกรณีที่คนเราเกิดความอยากรถูกยกให้ดื่มน้ำ อันเป็นความต้องการทางร่างกาย เช่นนี้ จัดเป็นตัณหา ส่วนความต้องการอย่างรักภรรยา ซึ่งเป็นเรื่องของความคุณ จัดเป็นการตัณหาโดยแท้

๒.๒ ภาตัณหา คือ ความทะยานอยากรถูกยกให้เป็นโน่นเป็นนี่ หมายถึงความอยากรถูกยกให้ตัวตนที่จะได้จะเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง อยากรถูกยกให้เป็น อย่างคงอยู่ตลอดไป ความติดใจอยู่ รูปภาพ อรูปภาพหรือติดใจในนามสมบัติ ซึ่งประกอบด้วยสัสสัตทิภูมิ ความเห็นว่าอัตตาและโลกที่แท้จริง อยากรถูกยกให้ในความสุขนาน ๆ อยากรถูกยกให้ในวัยหนุ่มสาวตลอดไป

๒.๓. วิภาตัณหา คือ ความทะยานอยากรถูกยกให้เป็นโน่นไม่เป็นนี่ หมายถึงความอยากรถูกยกให้ความพราภพันไปแห่งตัวตนจากความเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งอันไม่นำปรารถนา โดยอัตตา ทำลาย อยากรถูกยกให้ดับสูญซึ่งประกอบด้วยอุจเฉทธิภูมิ ความเห็นว่าตายแล้วสูญ เช่น อยากรถูกดับให้หายไป หรือให้พ้นจากความคับแค้นในชีวิตปัจจุบัน

ตัณหานั้นเป็นเหตุให้เกิดทุกช์ เพราะเป็นเหตุให้สัตว์เวียนว่ายตายเกิดในภพทั้ง ๔ คือ การภพ คือ การภูมิ ๑ (อบายภูมิ ๔ โลกภูมิ ๑ สรวรค์หรือเทวโลก ๖) รูปภาพ (พระมหาโลกที่มีรูป ๑๘๙) อรูปภาพ (พระมหาโลกที่ปราศจากรูปขั้นร์) อย่างไม่มีรู้จักจบสิ้นและการเกิดป่วย ๆ ก็เป็นทุกช์ร้ายไป

๓. นิโรค ความดับทุกช์ ความดับตัณหาได้อย่างสิ้นเชิง ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป ภาวะที่เข้าถึงได้เมื่อกำจัดอวิชา สำรอกตัณหาสิ้นแล้ว ภาวะที่หลุดพ้น สงบ ปลดปล่อย เป็นอิสระ หรือเรียกว่า ภาวะนิพพาน การบรรลุนิพพาน คือ ความดับเพลิงทุกช์เพลิงกิเลสได้โดยเบ็ดเสร็จ เด็ดขาด

๔. มรรค ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกช์ หรือเรียกว่า อริยมรรค หมายถึงปัญญาอันเห็นชอบว่า สิ่งนี้เป็นทุกช์ สิ่งนี้เป็นเหตุให้เกิดทุกช์ สิ่งนี้คือความดับทุกช์ สิ่งนี้คือทางให้ถึงความดับทุกช์ (ท.ม. (ไทย) ๑๐/๒๔๔/๓๔๘, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๔๔/๑๒๓.)

ตามปัจจัย แห่งความจากสิ่งในเพศภาระ
ความของบุคคล
อย่างไร หลัก
จริงอันมั่นคง
และยุติใช้ใน
ท่องความติด
ให้บุคคลกำหนด
เป็นปัญหาใหญ่
เป็นตัวก่อให้เกิด
เดินทางสาเหตุ
เดินทางตัวเอง
จัดเป็นขั้นวิเคราะห์

เป็นขั้นที่ต้องที่
ปลายทางที่แน่น
มากเป้าหมายเพื่อ
การแก้ปัญหา

วิธีการเพื่อแก้ปัญหา เช่น กิจกรรมและรายละเอียดเป็นอริยชนเป็น:

ที่บีบคั้น สร้างความทึ่งแต่ยังคงกันในสำนวนภาษาบ้านๆ การประจราบกันเป็น กัน ต้นเหา ความหมาย นานา ความโครง หมายคุณคือสิ่งสนองความ ภาคในอารมณ์ที่ปานไปกัน อาศัยที่อร่อย สัมผัสที่ดี การทางร่างกาย เช่นนี้ จัดเป็นการแสดงให้ดู ในนี้ หมายถึงความของ ลอดไป ความติดใจอยู่ใน ที่นิ่ว่าอัตตาและโลกที่ไม่ เป็นเป็นนี้ หมายถึงความ ใหม่ๆ ภาระนา โดยอยา กลุญ เช่น อยากมาตัวเอง

อริยสัจจัง ๔ ประการนี้ เป็นวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งดำเนินการแก้ปัญหาตามเหตุผล ตามปัจจัย เป็นการแก้ปัญหาต่างๆ ของบุคคลด้วยปัญญาของตัวบุคคลเอง ไม่ต้องอาศัยการติดต่อจากสักดิศิทธิ์ทั้งหลาย เป็นความจริงที่เกี่ยวกับชีวิตของคนทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใด ไม่ใช่เพียงความใด จะต้องประสบด้วยกันทั้งสิ้น เป็นหลักความจริงที่เป็นกลางที่ติดเนื่องสัมพันธ์กับ บุคคลตลอดเวลา ไม่ว่าบุคคลจะแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาชีวิตขึ้นมาใหม่แล้วสูญเสียไป ไม่ใช่ หลักนี้ยังคงอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง ฉะนั้น อริยสัจจัง ๔ จึงเป็นหลักความจริงอันประเสริฐ หลักความ ที่อ่อนน้อม กโดยเฉพาะในการแก้ปัญหาชีวิตมนุษย์ในสังคม เราสามารถนำหลักอริยสัจจัง ๔ มา ประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตและทรัพยากรมนุษย์ได้ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

(๑) ขั้นที่ ๑ ทุกชีวิต เรียกว่า ขั้นตัวปัญหา หมายถึงสภาพปัญหารือความไม่ ดี ความติดขัด บกพร่องที่บุคคลได้ประสบหรือเกิดขึ้นในชีวิตของตน ในขั้นนี้ พระพุทธศาสนาสอน ให้บุคคลกำหนดครุ ยอมรับ ทำความเข้าใจ และกำหนดขอบเขตของมันให้แจ่มชัดว่าเป็นปัญหารือไม่ ดี ปัญหานี้อยู่หรือปัญหารอง จัดเป็นขั้นแรกของปัญหาที่จะต้องทำความเข้าใจและรู้ขอบเขต เรียกว่า ภาระกิจ

(๒) ขั้นที่ ๒ สมุทัย เรียกว่า ขั้นสาเหตุปัญหา หมายถึงเหตุปัจจัยต่างๆ ที่ ทำให้เกิดปัญหา เกิดความติดขัดบกพร่องในชีวิตบุคคล ในขั้นนี้พระพุทธศาสนาสอนให้บุคคล ตั้งใจสาเหตุแห่งปัญหารือความทุกข์ต่างๆ ให้ถูกต้องชัดเจน และต้องเป็นสาเหตุต้นต่อจริงๆ ที่ ไม่ทางทวายเป็นส่วนใหญ่มาใช้ประโยชน์ดินฟ้าอากาศหรือโชคชะตาซึ่งเป็นเรื่องนอกตัวออกไปท่าเดียว จัดเป็นขั้นวิเคราะห์และวินิจฉัยมูลเหตุของปัญหาซึ่งจะต้องแก้ไขกำจัดให้หมดสิ้นไป เรียกว่า ปahan กิจ

(๓) ขั้นที่ ๓ นิโรธ เรียกว่า ขั้นดับทุกชีวิต หมายถึงความหลุดพ้นจากปัญหา ด้วยที่ต้องทำให้ประจักษ์แจ้งแก่ใจ หรือทำให้เป็นจริงเป็นจังขึ้นมา เป็นขั้นกำหนดจุดหมาย ของการที่แน่นอน พร้อมทั้งกำหนดจุดหมายและเป้าหมายรองไว้ด้วยว่าแต่ละขั้นต้อนนั้นมีจุดหมาย ที่เป้าหมายเพียงใด แค่ไหน จัดเป็นขั้นนี้ของการปราศจากปัญหาซึ่งเป็นจุดหมายที่ต้องการให้เห็น rõๆ หมายความว่าปัญหาเป็นไปได้และจุดหมายนั้นควรเข้าถึงซึ่งจะต้องทำให้สำเร็จ เรียกว่า สังฆิกริยา กิจ

(๔) ขั้นที่ ๔ มรรค เรียกว่า ขั้นลงมือแก้ปัญหา หมายถึงข้อปฏิบัติหรือ วิธีการเพื่อแก้ปัญหา เป็นขั้นลงมือทำการแก้ปัญหาไปตามขั้นตอน เป็นวิธีการอย่างละเอียดเพื่อ แก้ปัญหา เช่น กำหนดดวงวิธีการ วางแผนงาน และรายการที่จะต้องทำให้ละเอียด จัดเป็นขั้นกำหนด แผนการและรายละเอียดที่จะต้องปฏิบัติในการลงมือแก้ปัญหา เรียกว่า ภาระกิจ และแนวทางหรือข้อปฏิบัติที่ให้ถึงความดับทุกชีวิตเป็นจริยธรรมส่ายกลางที่สร้างบุญชน ให้เป็นอริยชนเป็นคุณธรรมส่งเสริมการศึกษา ประกอบด้วยองค์ธรรม ๘ ประการ หรือรวมมิตรคือ ๘ คือ

๑. สัมมาทิภูมิ ความเห็นชอบ การมีความเห็นถูกต้องตามหลักธรรม แยกอธิบายเป็นระดับ

๑) ระดับโลกิยิ ได้แก่ การมีความเห็นถูกต้องตามคตองธรรม คือเห็นบุญบาปเมจริง ผลแห่งทานที่ให้แล้วเมจริง มาดับปิตามีบุญคุณจริง หรือการมีความเชื่อว่าทำได้แต่ทำชั่วแล้วได้ชั่ว เป็นต้น ความเห็นชอบในระดับนี้เป็นการเตรียมความพร้อมที่จะทำให้บุคคลประพฤติปฏิบัติพัฒนาตนเข้าสู่การฝึกอบรมช่วงแรกตามหลักศีลธรรม และ

๒) ระดับโลกุตระ ได้แก่การมีความเห็นถูกต้องตามความเป็นจริง คือ ความเห็นตรงตามสภาวะหรือตามเหตุปัจจัย หรือปัญญาอันเห็นชอบในอริยสัจ ๔ คือทุกข์ สมุทัย ปัจจุบัน เห็นไตรลักษณ์ คือความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ของสังขารที่ปัจจุบันแต่คุ้มกันเข้าเป็นรูปประจำส่วนอยู่ต่าง ๆ ความเป็นอนัตตาของสภาวะธรรม รู้ว่าอะไรเป็นอกุศลและอกุศลนุ่ล อะไรเป็นกุศลและกุศลนุ่ล หรือเห็นปฏิจจสมบูปบาท คือเห็นว่าสภาวะธรรมทั้งปวงอาศัยกันและกันเกิดขึ้น สรรษสิ่งใดเหตุเป็นผลกันเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป เมื่อมสิ่งนี้เป็นเหตุ จึงมีสิ่งนี้เป็นผลตามมา เป็นต้น

๒. สัมมาสังกปปะ คำริขอ หมายถึงความคิดถึงนึกตรึกตรองที่ถูกต้องเป็นกุศล ประกอบด้วยมโนสุจริต เป็นไปใน ๓ เรื่อง คือ

๑) ความคิดนึกตรึกตรองที่ปลดออกจากกาม หรือความนึกคิดในทางเสียสลด ไม่ติดใจเพลินใจในการปรนปรอสนองความอยากของตน

๒) ความคิดนึกตรึกตรองที่ปลดจากพยาบาทหรือความคิดที่ประกอบด้วย เมตตา ไม่ขัดเคืองหรือเพ่งมองผู้อื่น สัตว์อื่นในแรร้าย

๓) ความคิดนึกตรึกตรองที่ปลดจากการเบียดเบียนหรือความคิดที่ประกอบด้วยกรุณา ไม่คิดมุ่งร้ายทำลายผู้อื่น

๓. สัมมาวาจา วาจาขอ หมายถึงการใช้วาจาหรือคำพูดติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับผู้อื่นอย่างถูกต้องตามหลักวิสุจริต ๕ คือ

๑) ละเว้นขาดจากการกล่าวเท็จ คือไม่ยอมพูดปดเพระเหตุตนเอง ผู้อื่น หรือเพระเห็นแก่ประโยชน์ใด ๆ เป็นคนพูดคำสัตย์ ยึดมั่นในคำสัตย์ เป็นที่ไว้ใจได้ ควรแก่การเชื่อถือ ไม่เป็นคนลวงโลก

๒) ละเว้นขาดจากการพูดส่อเสียด คือ เป็นคนช่วยสมานคนที่แแทกร้าวกัน ส่งเสริมคนที่สมัครสมานกัน ขอบกล่าวถ้อยคำที่สร้างสามัคคี

๓) ละเว้นขาดจากการพูดคำหยาบ คือพูดเต็มคำในมนุษย์ สุภาพ อ่อนหวาน ไฟเราะเสนาะทุ มีเมตรี และเป็นคำอันเป็นที่พ้อใจของคนส่วนมาก

๔. คำพูดประโภชน์ พูดถูกธรรมะ หมายความพอกควรและมีความ

๕. สัมมา ถูกต้องตามหลักภาษาสุจริต

๖. คำพูดจากการมีอาวุธไม่ประโภชน์เกี่ยง

๗. คำพูดไม่ดีอ่าสิ่งของที่ทางเดียวของสาธารณะ มาเงี่ยง

๘. ประณามทางเพศ ไม่สำส่อน

๙. สัมมา ไม่หากที่ผิด เช่น การทำกาห์ในกิจควร หรือเว้นขาด ก้าวขาข่ายอาวุธเครื่องประดับสิ่งเด็ดมีนมาให้โทษ ด้วยประกอบแต่สัมมา

๑๐. สัมมา ถูกต้องโดยเร่งระดมเพียร ลีบ

๑) เพียรร:

๒) เพียรล:

๓) เพียรท:

๔) เพียรร:

๑๑. สัมมา ชุด กตัญญูเสมอ เพื่อไม่ให้หล่อในขั้นสูง ได้แก่การตั้งตนเป็นของมันเอง ซึ่งเรียกว่า “กุฎฐาน” ให้รู้เห็นตามเป็น

ธรรม แยกอธิบายเพิ่ม

มคลองธรรม คือเท่า

ความเชื่อว่าทำดีแล้วได้

จะทำให้บุคคลประ

ตาม ไม่เป็นจริง คือ

๔ คือทุกข์ สมุทัย น้ำ

เมื่อกันเข้าเป็นรูปร่างมา

ลู่ อะไรเป็นกุศลและ

กันเกิดขึ้น สรรพสิ่ง

มา เป็นต้น

องที่ถูกต้องเป็นกุศล

ม尼คิดในทางเสียสัง

ความคิดที่ประกอบด้วย

ความคิดที่ประกอบด้วย

นหรือความคิดที่

ดต่อสื่อสารเกี่ยวกับหัว

หัว เหตุตนเอง ผู้อื่น

ใจได้ ควรแก่การเข้าด้วย

ส่วนคนที่แตกร้าวหัว

นวลด สุภาพ อ่อนหวาน

๕) ละเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ คือพูดถูกกาล พูดตามความเป็นจริง พูด

ที่มีประโยชน์ พูดถูกธรรม ถูกวินัย ถูกกฎกติกาการยาทของสังคม พรั่งพร้อมไปด้วยเหตุผล

และหมายพ่อครรภ์และมีความหมาย เรียกว่ามีคำพูดประดุจขุมทรัพย์

๖. สัมมาภิมันตะ กระทำชอบ หมายถึงการมีพฤติกรรมที่แสดงออกทางกายอย่าง

ดีงามตามหลักกายสุจริต ๓ คือ

๑) ละเว้นขาดจากการฝ่า การเบียดเบียนทำลายลั่งผู้อื่น สัตว์อื่น คือเป็น

ตัวป่วยจากการมีอาชญากรรมครอบครอง มีความรู้สึกผิดชอบ เต็มไปด้วยความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยมี

ความประนีประนอมประโยชน์เกื้อกูลต่อมานุษย์และสรรพสัตว์

๒) ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ คือเป็นคนที่เคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน

ผู้อื่น ไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้โดยอการแห่งขโมย ไม่ถือเอาทรัพย์สินที่อยู่ในบ้านหรือใน

(เชิงของสาธารณะ) มาเป็นสมบัติของตน

๓) ละเว้นขาดจากการประพฤติดในการ คือไม่เป็นคนประพฤติล่วงละเมิด

ทางเพศ ไม่สำอนทางเพศ ไม่เป็นขุ้กับสามีภรรยาผู้อื่น เป็นต้น

๔. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงขีพขอบ หมายถึงการเว้นขาดจากมิฉาชีพคือวิธีเลี้ยงชีวิต

ทางที่ดี เช่น การทำการทดลอง ใช้แล้วเหลี่ยม การมีกลโกรง การชุดรีด การอัดฉีด การค้า

ไฟเกินครัว หรือเว้นขาดจากมิฉาชีพ การค้าขายที่ไม่ชอบธรรมก่อให้เกิดโทษ ๕อย่าง คือ

การค้าขายอาชญาเครื่องประหาร การค้าขายมนุษย์ การค้าขายสัตว์สำหรับผ้าเพื่อเป็นอาหาร การค้า

ขายสิ่งเสพติดมีเนื้ามาให้โทษ และการค้าขายยาพิษหรือเว้นขาดการมีอาชีพที่เบียดเบียนทำลายชีวิต

๖. สัมมาภิมันตะ พยายามขอบ หรือเพียรขอบ หมายถึงการมีความเพียรพยายาม

ที่ต้องโดยแรงระดมเพียรพยายามชี้ สร้างและรักษาแต่ความดีตามหลักการสร้างความเพียรขอบ ๗

๑) เพียรระวังไม่ให้ความช้ำเกิดขึ้นในจิตใจตน

๒) เพียรจะกำจัดความช้ำที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป

๓) เพียรทำกุศลธรรมหรือบำเพ็ญคุณความดีที่ยังไม่เกิดให้เกิดมีขึ้น

๔) เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ดังมั่นและให้เจริญยิ่งขึ้นไป

๘. สัมมาสติขอบ ระลึกขอบ หมายถึงการมีสติระลึกรู้ก่อนทำ พูด คิดหรือขณะทำ

คิดอยู่เสมอ เพื่อไม่ให้พลั้งเหลือประมาทจนเป็นเหตุให้ทำช้ำ พูดช้ำ คิดช้ำอันเป็นอุคุลกรรม

ซึ่งในขั้นสูง ได้แก่การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริงคือตามที่สิ่งนั้น ๆ

เป็นของมันเอง ซึ่งเรียกว่า การเจริญสติปัฏฐาน ๙ คือตั้งสติกำหนดพิจารณาหรือเจริญวิปสนา

นั้นเป็นที่สำคัญในเรื่องใกล้ตัวหรือภายในตัวของคนเราที่สำคัญ ๙ เรื่อง คือกาย เวหนา

หัวใจ ภรรยา ให้รู้เห็นตามเป็นจริงในเรื่องใกล้ตัวหรือภายในตัวของคนเราที่สำคัญ ๙ เรื่อง คือกาย เวหนา

จิต และสภารธรรม ว่าเป็นแต่เพียงภาย เวหนา จิต และสภารธรรม ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เราเห็นจะเข้าไปกำหนดด้วยความมั่นถือมั่น ซึ่งมีวิธีปฏิบัติหลายอย่างหลายขั้นตอน เช่น การกำหนดลมหายใจเข้าออก การกำหนดรูหันอิริยาบถ การมีศิรุชัดเจนของตน เป็นต้น

๙. สัมมาสมาริ ตั้งใจมั่นชอบ หมายถึงการมุ่งมั่นบำเพ็ญทำจิตให้มีภาวะแนวๆ ในอารมณ์ที่แสดงออกมาในทางกุศลโดยส่วนเดียวและสามารถขึ้นระดับนิรவัตได้ พร้อมทั้งมั่นคงแนวๆ ใน การประพฤติปฏิบัติธรรม ด้วยหลักการฝึกจิตให้เป็นสมาริที่จัดลำดับเป็นขั้น ๆ ตั้งแต่ขั้นหยาบไปจนถึงขั้นละเอียด ซึ่งมี ๕ ขั้น เรียกว่า รูป凡 ๔ คือ ปฐม凡 ทุติย凡 ตรีย凡 และจตุติย凡 เป็นต้น

อริยมรรคเมืองค ๘ นี้พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นทางเดินที่เคยมีท่านผู้เดินทางถูกต้องเคยเดินกันมาในกาลก่อนแล้ว พระองค์เพียงแต่ทรงค้นพบแล้วทรงเปิดเผยแก่มวลมนุษย์ ทรงทำหน้าที่แนะนำ บอกทางนี้แก่เวไนยชน ดังนั้น มรรคเมืองค ๘ นี้จึงเป็นวิธีปฏิบัติของมนุษย์ที่จะทำให้เกิดผลตามกระบวนการดับทุกข์ เป็นหลักประมวลความประพฤติปฏิบัติของหรือระบบจริยธรรมทั้งหมด (ที่ม. (ไทย) ๑๐/๒๔๙/๓๔๘, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๔๙/๑๒๓.) ยังมีหลักธรรมสำหรับการครองชีวิตที่ดีของมนุษย์ คือ คนที่มีเหตุเรื่อง มีครอบครัว หรือที่เรียกว่า คฤหัสด์ ซึ่งจะเป็นคนที่มีฐานะมั่นคง มีครอบครัวเป็นปึกแผ่นมั่นคง มีความสุขตามวิสัยของชาวบ้านทั่วไป จะต้องรู้จักปรับปรุงตนเองให้ ก้าวหน้า รู้จักปลูกฝังกุศลธรรมให้เกิดขึ้นในใจ ยึดถือปฏิบัติตามหลักธรรมสำหรับการอยู่ครองเรือน ๔ ประการ หรือ ธรรมธรรม ๔ คือ

๑. สัจจะ สัตต์ยื่อต่องกัน การดำรงมั่นในสัจจะ คือการมีความจริง ความซื่อตรง ซื่อสัตต์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง โดยจะทำอะไรก็ให้เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจกัน ความสัตต์ยื่อต่องกันนี้เป็นคุณธรรมที่สำคัญของคนผู้อยู่เรื่องเดียวกัน เช่น สามีภรรยาต้องมีความซื่อตรงจริงใจต่องกัน โดยปัญหาอะไรก็ปรึกษาภันด้วยความบริสุทธิ์ในไม่ปิดบังอำพรางกัน และข้อสำคัญคือไม่คิดนอกใจกัน เช่นนี้ก็จะทำให้ชีวิตครอบครัวดำเนินไปได้อย่างราบรื่น การทำงานต้องมีความซื่อสัตต์ต่อเจ้านายหรือผู้บังคับบัญชา และต่อหน้าที่ของตน

๒. ธรรม รู้จักขั่นจิตของตน การรู้จักฝึกผันตนเอง บังคับควบคุมตนเองได้หรือไม่ รู้จักควบคุมจิตใจ แก้ไขข้อบกพร่อง ฝึกนิสัย ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญาโดยที่ อารมณ์ของตนเองได้ สามารถกระจับดับยั้งใจตนเองได้ในทุกกรณี ไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์ ไร้เหตุผล ฝ่าโกรธจัยในเมื่ออึกฝ่ายหนึ่งทำหรือพูดไม่ถูกใจ ต้องให้อภัยกัน ในขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องห้าม ปรับปรุงตนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปในทุก ๆ ด้าน

๓. ขันติ ความอดทนมุ่งทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมื่นเพียร เข้มแข็ง มั่นคง จุดหมาย ไม่หวั่นไหวระยะอ่อนต่ออุปสรรคแห่งชีวิต โดยคนเราต้องมีความอดทนได้เสมอเมื่อเจตุ เหตุการณ์ต่าง ๆ ต้องมีใจหนักแน่น ทนต่อความล่วงล้าเกินกัน ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคง่ายๆ ไม่ใจเสื่อม

เด่นเป็นไปแสดงอาการอ่อน ล้า ลึ้งงาน

๔. จาคะ :

สามารถเสียสละความสุข ช่วยเหลือเกื้อกูลพร้อมทั้งจะ พากเพียรหรือเอาแต่ใจตัวเอง

ธรรมธรรมที่ “ให้ปัน” เป็นหลักธรรมโดยต กลมเกลียวกัน (ส.ส. (ไทย)) กำนิดเป็นปอเกิดหรือมูลเหต ยถ่อง คือ โภภะ อโโภส โภ-

๕. อโโลกมูล ร

ด้วยการอันไม่ขอบธรรมที่ สำคัญ โภภะนี้เมื่อเกิดขึ้น เสียสละ ความสันโดษ ความ ภักดีขึ้นแล้วก็เจริญ เพิ่มพูนมา

๖. อโโภส โภ-

มีเนตตา กรุณานเป็นที่ตั้งหน ทางเดือดร้อนแก่ผู้อื่น อโโภ ผลอยู่ มีความเมตตา กรุณา ภักดีขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็เจริญ เพิ่มพูนมา

๗. อโมหมูล ร

อะกรุณ อะไรควร อะไรไม่ค า ความรับชอบให้ร่ต่องด้วย เช่น ความไม่ลบหลู่คุณท่าน งานง่ายและความเห็นชอบ บ

กุศล มูลทั้ง ๓ จัด ลักษณะของตน เพราะเป็นเหตุ แห่งความเจริญของงานไปบ

เติบโต บุคคล ตัวตน เนื่องจาก การกำหนดหมายใจ เท่า

การทำจิตให้มีภาวะแบนและ เรณ์กิเลสไว้ได้ พร้อมที่จะ เป็นสมาชิกที่จัดลักษณะ

คือ 'ฐานะ ทุติยมานะ' นักเดินทางถูกต้องเกิดขึ้น นุชย์ ทรงทำหน้าที่แนะนำ ภูษย์ที่จะทำให้เกิดผลลัพ บบจริยธรรมทั้งหมด ที่จะ หักการครองข่าวที่ไม่เป็น ตนที่มีฐานะนี้นัก ของรู้จักปรับปรุงตนเอง ให้ หารับการอยู่ครองเรือน

มีความจริง ความซื่อสาร ความสัตย์ซื่อต่อ กันนี้เป็น ข้อตรงจริงใจต่อ กัน ในสิ่ง สำคัญคือไม่คิดนองอกใจ ตามซื่อสัตย์ต่อเจ้านายหรือ ชาวคุณตนเองได้หรือไม่ เนื้อด้วยสติปัญญา ให้จะ แจ้งอารมณ์ ไว้เหตุผล ไม่ วัยกันก็จำเป็นต้องหา หมั่นเพียร เข้มแข็งนั่นเอง อดทนได้เสมอเมื่อเห็น วอุปสรรคง่ายๆ ไม่ใจเสื่

ไปแสดงอาการอ่อนแอกอกมา เป็นต้น ความอดทนได้นี้เป็นเหตุให้คนแรกล้าทำงาน ไม่หลบหนีงาน

๔. จacula สละให้ปันสิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ปัน คือ มีน้ำใจ มีความเสียสละ ในการเสียสละความสุขสบายและประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมหรือความมีน้ำใจ ให้กับคนอื่น พร้อมทั้งจะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น ไม่คับแค้นเห็น แก่ใครเอ้哉ใจตัวเอง

พระราชธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ สรุปเป็นคำกล่าวของเพื่อจำฯ ว่า "จริงใจ ฝึกฝน ทนได้ ดี" เป็นหลักธรรมโดยตรงของชาวส. เป็นหลักธรรมช่วยควบคุมให้บุคคลมีความสมานสามัคคี ไม่เกลียดกัน (ส.ส.(ไทย) ๑๕/๔๔๕/๓๑๖; ช.ส. (ไทย) ๒๕/๓๑/๓๑๖.) และคุณธรรมที่เป็นต้น แบบเป็นบ่อเกิดหรือมูลเหตุแห่งความดีหรือการสร้างสรรค์ความดีทุกอย่าง มี ๓ รา ก หรือ กุศล มูล ๓ รา ก คือ โภภะ อโฐสະ อโนหะ หรือเรียกง่าย ๆ ว่า ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง ดังนี้

๑. อโภภะ รากเหง้าแห่งความไม่โลภ คือ ความไม่อยากได้ของของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่ใช่การอันไม่ชอบธรรมหรือในทางทุจริต มีความยินดีพอใจสิ่งของอันเป็นของตนอย่างสงบเสียงยิ่ม มี ความสุข ไม่เกลียดชืนเมื่อเกิดชืนแล้วเป็นเหตุให้กุศลธรรมอื่น ๆ เช่น ความไม่เพ่งเลึง ความมั่น้อย ความ ภัย ความสันโดษ ความซื่อสัตย์สุจริต ความโอบอ้อมอารี เป็นต้น ที่ยังไม่เกิดชืนก็เกิดชืน ที่ ยังไม่แล้วก็จริงๆ เพิ่มพูนมากขึ้น

๒. อโฐสະ รากเหง้าแห่งความไม่คิดร้าย หมายถึงความไม่คิดทำร้ายผู้อื่น เพราะ ไม่ชอบ กตญาเป็นที่ตั้งหรือความไม่คิดอาذاตผูกพยาบาท ไม่พยายามคิดสร้างความทุกข์ ไม่เกิดร้อนแก่ผู้อื่น อโฐสະนี้เมื่อเกิดชืนแล้วเป็นเหตุให้กุศลธรรมอื่น ๆ เช่น ความไม่จองลักษณะ ของ ภัย ไม่ความเมตตา กรุณา ความเป็นมิตร การรู้จักให้อภัย การมีวิจิพาระ เป็นต้น ที่ยังไม่เกิดก็ ยังไม่เกิดชืนแล้วก็จริงๆ เพิ่มพูนมากขึ้น

๓. อโมหภุล รากเหง้าจากความไม่หลง หมายถึง ความรู้ตามสภาพเป็นจริงว่าอะไรคือ อะไรอย่างไร อะไรไม่ควร โดยมีเหตุมิผลคิดรู้เท่านั้นเหตุการณ์เรื่องราวที่เกิดชืนตามความจริง มี ความชอบชอบไตรตรองด้วยเหตุผลที่ชอบธรรม อโมหะนี้เมื่อเกิดชืนแล้วเป็นเหตุให้กุศลธรรมอื่น ๆ ไม่เกิด ไม่คิด ไม่คุณ ความมีศรัทธาประกอบด้วยปัญญา ความรู้จักพลอยยินดี ความว่าฯ ยัง แต่ความเห็นชอบ เป็นต้น ที่ยังไม่เกิดก็เกิดชืน ที่เกิดชืนแล้วก็จริงๆ เพิ่มพูนมากขึ้น

กุศลธรรมทั้ง ๓ จัดเป็นภาระตัวพพธรรม คือธรรมที่ควรเริ่ญฝึกฝนอบรมให้เกิดมีในจิต ใจของตน เพราะเป็นเหตุให้กุศลธรรมอื่น ๆ ที่ยังไม่เกิดก็จะเกิดชืน กุศลธรรมอื่น ๆ ที่เกิดชืนแล้ว ก็ ไม่สามารถเริ่ญอุปกรณ์ยิ่งชืน (ท.ป.า. (ไทย) ๑๑/๓๙๓/๒๘๑.)

๓. การวางแผนทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ

หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องฝึกฝนตนตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้ดำรงอยู่ด้วยความไม่ประมาท และธรรมะก็จะเป็นยาที่รักษาให้พ้นจากความทุกข์ เมื่อเราระมกการเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตายนี้เป็นภัยของธรรมโลก เมื่อรู้จักกับภัยของโลกแล้ว ถ้ารู้จักพัฒนาตนให้ปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิตที่ดีแล้ว ยอมจะพัฒนาเองอย่างมีคุณภาพ

หลักธรรมที่นำมาวางแผนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในที่นี้ผู้ศึกษาจะวิเคราะห์ หลักธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับการวางแผนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ

สุจริต การประพฤติชอบ การประพฤติดีหรือความประพฤติดี ใช้คำว่าการ เป็นเรื่องทางกายและวิชาส่วนที่ใช้คำว่า ความ เป็นเรื่องของจิตใจ มโนสุจริต การประพฤติที่เป็นเหตุให้บุคคลเป็นคนดี อันเป็นที่พึงประสงค์ เป็นที่ปรารถนาของอารยชน โดยเหตุที่คนเราจะมีคุณค่าหรือมีความพอดีที่คนอื่นจะเห็นความสำคัญและให้ความสำคัญแล้วก็ยังคงนับถือหรือไว้เนื้อเชื่อใจ ยอมคนที่สมภาคด้วย กีฬานี้ดีอยู่ในตัว เช่น การประพฤติดี หรือความประพฤติดี ดีประเท่านี้เป็นความดีที่พื้นฐานในตัวคน เพราะคนที่มีความประพฤติดีเป็นพื้นฐานแล้ว แม้ต้องย่างอื่นจะบกร่องไปบ้าง ก็ยังเอ้าตัวรอดเป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจของคนอื่นได้ หรือยังพอที่จะแสวงหาความเจริญก้าวหน้าให้แก่ตนอีก พระพุทธศาสนาได้วางหลักสุจริตธรรมเป็นเครื่องกำหนดด้วยบุคคลว่าเป็นผู้มีความประพฤติดี จำแนกตามทวารเป็น ๓ ทางหรือสุจริต ๓ อย่าง ดังนี้

๑. กายสุจริต การประพฤติดีทางกาย การงดเว้นคือไม่ใช้กายทำความช้ำเสีย หรือต่อผู้อื่นหรือสัตว์อื่น จำแนกเป็น ๓ อย่างคือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติผิดในทาง

๒. วจิสุจริต การประพฤติดีทางวิชา การงดเว้นคือไม่ใช้คำพูดที่ช้ำเสีย หรือต่อผู้อื่น จำแนกเป็น ๔ อย่าง คือ เว้นการการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาด เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

๓. มโนสุจริต ความประพฤติดีทางใจ ความรู้จักยังคิดไม่ปล่อยจิตให้คิดชั่วร้ายปองก้า ทรัพย์สินหรือชีวิตของผู้อื่น แต่ให้คิดดีถูกต้องตามหลักกุศลธรรม จำแนกเป็น ๓ อย่าง คือ ความไม่โลภอย่างได้ของเข้า ความไม่พยายามปองร้ายเข้า ความเห็นชอบตามคอลองธรรม

สุจริต ๓ อย่างนี้เป็นสิ่งที่มนุษย์ควรทำ ควรประพฤติให้เกิดขึ้นในตนเอง (ท.ป. ๑๗๑/๑๗๒๘/๑๗๒๗, อภ.ส. (ไทย) ๓๔/๔๔๐/๓๒๗.) เมื่อมนุษย์ปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าวแล้วจะทำให้มนุษย์อยู่อย่างมีความประเสริฐสุขและหลักธรรมที่มนุษย์ควรพยาຍามเข้าถึงให้ได้สมำเสมอหรืออันชอบธรรมที่มนุษย์พึงมี ซึ่งมนุษย์จะสมบูรณ์ได้เพียงสุข ๔ อย่างนี้ คือ

๑. อัตตสุข สุข

น้ำดักน้ำแรงความขยันหมั่น
งานหนักเพื่อยังมีความ

๒. โภคสุข สุข

ที่พำนัยชอบธรรมนั้นเลี้ย

๓. อนัตสุข สุข

หักครา ความไม่เป็นหนี้เป็น
หนี้มีความสุขแท้ต้องพึง
ปั้นชั่น สุขข้อที่ ๔นี้บับว่ามี
มนุษย์มีความสุขทางโภคทรั
บก่อนของอุบลสิกา อุบลส

๔. ประกอบด้

แผนกว่าไก่ ถือธรรมเป็นไฟ
เมื่อตามหลักศรัทธาในพ
นิษะขอหันตสัมมาสัมพุ
ชุจังวิจ แลกเปลี่ยวสรรสัตว์

๕. มีศีลบริสุทธิ์

ให้ชั่ว รวมถึงมีความประพ
ติชั่ว รวมถึงมีความประพ

๖. ไม่ถือมงคล

พิชิตร รวมถึงมีความเพียรพยายาม
ทำการขออานาจดับบันดา
มั่นของตน การทำดีจักไป

๗. ไม่แสวงเขต

จัตุริชิลักษณะพระพุทธ
และพุทธศาสนาที่ควรแก่ทักษ

๘. บำเพ็ญบุญ

ในพระพุทธศาสนาเป็นเบื้อง
เบื้องทำบุญกุศลเมืองเป็น
อันๆ โดยไม่ผิดศีลธรรม (แก้

หลักธรรมที่ได้

การวางแผนพัฒนาทรัพยากร

การประชุมวิชาการระดับชาติ MDS ๑.

๑. อัตถิสุข สุขเกิดแต่ความมีทรัพย์ ความภูมิใจ อิ่มเอิบใจว่าตนมีโภคทรัพย์ที่ได้รับ ซึ่งมีความจำเป็นหรือ ทาง และธรรมะก็จะเป็นอย่างเดียวกันนี้เป็นกฎของธรรมชาติ แต่ความสุขที่ได้รับนี้เป็นความสุขที่ได้รับโดยเพียง ย่อมมีความสุขภายในความพยาบาลของตน ถือว่าเป็นความสุขประการหนึ่ง

๒. โภคสุข สุขเกิดแต่การจ่ายทรัพย์บริโภค ความภูมิใจ อิ่มเอิบใจว่าตนได้ใช้ทรัพย์ ซึ่งได้รับมนั้นเลี้ยงชีพ เลี้ยงผู้ครัวเลี้ยง และบำเพ็ญประโยชน์

๓. อนัตสุข สุขเกิดแต่ความไม่เป็นหนี้ ความภูมิใจ อิ่มเอิบใจว่าตนเป็นໄท ไม่มีหนี้สินติดตัว ความไม่เป็นหนี้เป็นสุขอย่างไรนั้น คนที่ไม่เป็นหนี้เท่านั้นรู้สึกได้และความเป็นหนี้เป็นทุกข์ ตามความสุขแท้ต้องพึงการงานที่ไม่มีโทษ คือ ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่เป็นที่ครหาของคนทุขอื่นบ้างว่ามีค่าน้ำก่อให้สุดกว่าสุข ๓ ข้อข้างต้น (แก้ว ชิตตะขบ, ๒๕๔๙ : ๑๓๒) เมื่อเมื่อมีความสุขทางโภคทรัพย์แล้วมนุษย์ควรระลึกถึงคุณธรรมประจำตัวของอุบาสิกา อุบาสิกา หรือผู้กุศลของอุบาสิกา อุบาสิกอย่างยอดเยี่ยม ซึ่งเรียกว่า อุปاسก อุปัสการธรรม คือ

๑. ประกอบด้วยศรัทธา ต้องมีความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยอย่างมั่นคงไม่หันไหวหันไป ถือธรรมเป็นใหญ่และสูงสุด มีความเชื่อประกอบด้วยปัญญา คือเชื่อในบุคคลและสิ่งที่ควรเชื่อตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่กำหนดไว้ ๔ ประการ คือ เชื่อว่าพระผู้มีพระภาค แห่งอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าจริง เชื่อว่าธรรมดีกรรมชั่วมีอยู่จริง เชื่อว่าผลแห่งกรรมดีกรรมชั่วมีอยู่จริง และเชื่อว่าสรรพสัตว์มีกรรมเป็นของตน ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

๒. มีศีลบริสุทธิ์ ต้องมีศีล ๕ อันเป็นศีลของอุบาสิกา อุบาสิกา ที่ไม่ด่าง ไม่พร้อย ไม่ขาดสัก รวมถึงมีความประพฤติและเลี้ยงชีพเป็นแบบอย่างได้ด้วย

๓. ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อธรรม ไม่เชื่อมมงคล ต้องเป็นผู้สูงหัว浪潮จากภาระทำให้ตื่นเรงความเพียรพยายามตามเหตุผล ไม่ตื่นข่าวเล่าลือโชคงเรื่องขลังมงคล ไม่หวังผลของการขออำนาจดลบันดาล เพราะพระพุทธศาสนาสอนไม่ให้ถือเช่นนั้น แต่สอนให้เชื่อว่าเรามีกรรมของตน เราทำดีจักได้ดี ทำชั่วจักได้ชั่ว

๔. ไม่แสวงเขตบุญนอกพุทธศาสนา ต้องไม่ยอมเชื่อถือ ไม่ยินดี ไม่ปฏิบัติหรือพิธีต่างๆ ที่ไม่หลักทางพระพุทธศาสนา โดยแสวงหาแต่ทักษิณบุคคลคือพระภิกษุสุปฏิปันโนในพระพุทธศาสนาที่ควรแก่ทักษิณและจัดเป็นบุญเขตขั้นยอดของชาวโลก

๕. บำเพ็ญบุญแต่ในพุทธศาสนา ต้องมีความริเริ่มกระทำการส่งเสริมสนับสนุนกุศลกิจของพุทธศาสนาเป็นเบื้องต้น โดยเป็นผู้ออกนำในการอุปถัมภ์บำรุงคุ้มครองพระพุทธศาสนา ทำบุญกุศลมีทานเป็นต้น ก็ทำในภิกษุสงฆ์ก่อน แล้วจึงควรทำบุญตามลัทธิศาสนาและประเพณีไทยไม่ผิดศีลธรรม (แก้ว ชิตตะขบ, ๒๕๔๙ : ๑๔๐)

หลักธรรมที่ได้นำมากล่าวถึงเป็นหลักธรรมที่มนุษย์ควรนำไปปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางในการแผนพัฒนาทรัพยากรมบุญยังให้มีความมั่นคงและเจริญตลอดไป

๔. หลักธรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

หลักธรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนามนุษย์ แม้จะมีมากก็ตามหลักพระพุทธศาสนา แต่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ยกธรรมที่เป็นอุปสรรคที่จำเป็น คือ อย่าง คือ ปากทางเพื่อความเสื่อมโภคทรัพย์ ซึ่งอยามนุขหมวด ๖ ต่อไปนี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงแก่สิงคากามมาณพ่า เป็นทางแห่งความเสื่อมในแต่ละประเภท ดังต่อไปนี้

๑. ติดสุราหรือของมีนมา มีโทษ ๖ อย่าง คือ ทรัพย์หมดไป ก่อการทะเลาะวิวาท เป็นป้อเกิดของโรคต่างๆ เช่น พิษสุราเรื้อรัง เสียเกียรติเสียชื่อเสียง ทำให้ไม่รู้อาย thon กำลังปัญญา

๒. ชอบเที่ยวกลางคืน มีโทษ ๖ อย่าง คือ ชื่อว่าไม่รักษาตัว ชื่อว่าไม่รักษาศุภเมีย ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ เป็นที่ระแวงสงสัย เป็นเป้าให้เข้าใส่ความหรือข่าวลือ เป็นทางมาของเรื่องเดือดร้อนเป็นอันมาก

๓. ชอบเที่ยวดูการละเล่น มีโทษ โดยการงานเสื่อมเสีย เพราะหากังวลค้อยคิดจ้องกับเสียเวลาเมื่อไปตูสิ่งนั้น ๆ ห้าง ๖ กรณี คือ ๑. รำที่เหนไปที่นั้น ๒ - ๖ ขับร้อง ตนตรี เสภา เกิดเหตุที่เหนไปที่นั้น

๔. ติดการพนัน มีโทษ ๖ อย่าง คือ เมื่อชนะย้อมก่อเรว เมื่อแพ้ก็เสียดายทรัพย์ที่เสียไป ทรัพย์หมดไป เข้าที่ประชุมเขาไม่เชื่อถือคำพูด เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง ไม่เป็นที่พึงประสงค์ ของผู้ที่จะหาคู่ครองให้ลูกของเข้า เพราะเห็นว่าจะเสียงลูกเมียไม่ไหว

๕. คนคนช้ำ มีโทษ โดยทำให้กล้ายเป็นคนช้ำอย่างคนที่ตนคบหัว ๖ ประเภท คือ ได้เพื่อนที่จะทำให้กล้ายเป็น นักการพนัน นักเลงหญิง นักเลงเหล้า นักลงของปลอม นักหลอกลวง นักเลงหัวไม้

๖. เกียจคร้านการทำงาน มีโทษโดยทำให้เกหตุต่างๆ เป็นข้ออ้างผัดเพี้ยนไม่ทำการงาน เงินทองใหม่มีเกิด เงินทองที่มีอยู่ก็หมดสิ้นไป คือ ให้อ้างไปทั้ง ๖ กรณี ว่าหนานวนัก ร้อนนัก เย็นไปแล้ว ยังเข้านัก หัวนัก อิ่มนัก แล้วไม่ทำการงาน

ธรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ คือ อยามนุขหักหมดที่กล่าวมาที่ทำให้เกิดปัญหาหักหักต่อตนเองและสังคม (ท. ป. ๑๗๗/๒๕๗ – ๒๕๓/๒๐๒ – ๒๐๕.) และการประพฤติชั่ว การประพฤติไม่ดี การประพฤติที่เสียหาย การประพฤติที่ผิดศีลธรรม ผิดกฎหมาย หรือพฤติกรรมที่คนเราแสดงออกต่อผู้อื่นในทางที่ไม่พึงประสงค์ ไม่เป็นน่าประถนา ไม่เป็นไปอย่าง อารยชน คือช่องทางในการประพฤติของคนเราเป็น ๓ ทาง คือ

๑. กายทุจริต ประพฤติชั่วตัวกาย การประพฤติชั่วทางกาย ได้แก่การใช้กายทำความช้ำ เลวหมาด ต่อผู้อื่นหรือสัตว์อื่น จำแนกเป็น ๓ อย่างคือ ๑. ปานามิตبات การผ่าทำลายชีวิตผู้อื่น ๒. อทินนาทาน การลักทรัพย์ ๓. กาเมสุมิจฉาจาร การประพฤติผิดในการทั้งหลาย หรือกำหนดง่าย ๆ

ก. กายทุจริต ๓ อย่าง
๑๗๓/๒๕๗/๙๙๐/๓๒๗.

สังคมมนุ

ค้ายกัน ไม่ประนภานา

ศึกษรักษาประเวณี

ความกำหนดประถนา

ธรรมลิธีในเรื่องคุ้คร

ประพฤติผิดและอาชญา

๒. วจุจริ

ห่อผู้อื่น จำแนกเป็น ๔

๓. ผุสราชา การพุดคำห

อย่าง ได้แก่ พุดเท็จ ๑ พูด

สังคมมนุษย์ที่

อย่างตรงไปตรงมา ไม่ปร

ค้ายาจากหัวใจ กอหก พุดปด

ซึ่งเป็นเครื่องสมานประโย

หงในเมื่อรู้เห็นหรือทำถูกผิด

๓. มโนทุจริต

ให้คิดชั่ว ráy จำแนกเป็น ๓

ความคิดปองร้ายผู้อื่น ๓. มิจ

ย่างได้แก่ โลกอยากได้ของ

สังคมมนุษย์ที่ดี

ให้โดยถูกต้อง ไม่ให้เป็นคน

ไม่ถูกต้อง ถูกคลมโนกรร

พความต้องการ โดยช่วยส

ให้หลักสันโดษ คือความยินดี

สังคมมนุษย์ที่ดี

สำนารถควบคุมอารมณ์ได้ ให้

เสริมความต้องการให้สังคม

ความสุขทางความคิดจิตใจ

แบบที่ ๑ ของ กสทช. ฉบับที่ ๑๙๘๗/๒๕๖๗

สังคมมนุษย์ที่ดีย่อมเคราะฟในกรรมสิทธิ์ที่เกี่ยวกับสิ่งททางแทนหรือคู่คองของเพื่อนมนุษย์ให้กับไม่บรรลุให้มีการลุ่มอำนาจแก่ความกำหนดยินดีในเรื่องเพศ หากแต่ต้องการให้หมู่มนุษย์ที่ต้องรักษาประวณีการสืบเชื้อสายของผ่านพันธุ์มนุษย์ด้วยกันไว้ มิให้สำคัญ โดยให้รู้จักควบคุมภัยกำหันด้ปรารถนาจัดในเรื่องการมัณฑ์ กุศลกายกรรมข้อนี้จึงมุ่งให้สังคมมนุษย์รู้จักเคราะฟในเรื่องคู่คองและประวณีสืบเชื้อสายของกันและกัน ซึ่งจะช่วยป้องกันปัญหาความ

๔. วจีทุริต ประพุตชี้ชี้ด้วยว่า จาการประพุตชี้ทางวิจิคือการใช้คำพูดที่ชี้หมายความนั้น จำแนกเป็น ๔ อย่าง คือ ๑. มุสavaท การพูดเท็จ ๒. ปิสavaท การพูดส่อเสียด ๓. ผุสavaท การพูดคำหยาบ ๔. สัมผัปปลาปavaท การพูดเพ้อเจ้อหรือกำหนดง่ายๆ คือ วจีทุริต ผู้สavaท การพูดคำหยาบ ๓. สัมผัปปลาปavaท การพูดเพ้อเจ้อ ๑ (แก้ว ชิดตะขบ, ๒๕๔๗ : ๑๙) ได้แก่ พูดเท็จ ๑ พูดส่อเสียด ๑ พูดคำหยาบ ๑ พูดเพ้อเจ้อ ๑ (แก้ว ชิดตะขบ, ๒๕๔๗ : ๑๙)

สังคมมนุษย์ที่ดีย่อมปราบคนให้มนุษย์มีความซื่อสัตย์จริงเจตอกน เมืองโบราณบูรพาทอย่าง
เช่นกรุงปีตองมา ไม่ปราบคนความเป็นคนมีมารยาทหน้าไว้วางหลังหลอกที่ทำลายประโยชน์ของกัน
และกันเจ้า โภหก พุดปดให้คุณเดลีอนจากความจริง กุศลวิจกรรมข้อนี้จึงมุ่งให้มนุษย์รู้จักใช้เวลา
ชีวิตเป็นเครื่องสมานประโยชน์แก่กัน ไม่ให้หลอกลวงกล่าวเท็จต่อ กัน มีความกล้าที่จะเผชิญกับความ

สังคมมนุษย์ที่ดีย่อมต้องการให้มนุษย์เป็นคนยินดีพอใจเฉพาะในทรัพย์สมบัติเบนของ
ภัยทุกต้อง ไม่ให้เป็นคนดื้อรนท์เยอทายาเพื่อให้ได้ทรัพย์สมบัติของผู้อื่นมาโดยวิธีการ
ทุกต้อง ถูกลงในกรรมข้อนี้จะส่งเสริมความต้องการในสังคมมนุษย์ เช่นนั้นได้สำเร็จ
ความต้องการ โดยช่วยส่งเสริมให้มนุษย์รักและหวังความสุขทางความคิดจิตใจของตัวเอง
ให้หลับใหลโดย คือความยินดีพอใจในสิ่งที่ตนมีหรือแสร้งหนามาได้โดยชอบธรรม

เดือดร้อนดีนั้นใจและความอาฆาตมาด้ร้ายกันและกัน เป็นการฝ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์ในตัว (แก้ว ชิดชอบ, ๒๕๔๙ : ๑๐)

ทุจริต ๓ อย่างนี้เป็นธรรมที่ควรจะปฏิบัติ (ปหาตพพร้อม) คือเป็นสิ่งที่ไม่ควรห้ามค่าประพฤติ แต่ควรจะเสีย ในทุจริตทั้ง ๓ นั้น มโนทุจริตนับว่าสำคัญที่สุด เพราะสิ่งทั้งหลานขึ้นอยู่ที่ใจ เมื่อใจคิดชั่วแล้ว พฤติกรรมทางกายและวาจา ก็เป็นไปในทางชั่วตามที่ใจบงการ (แก้ว ชิดชอบ, ๒๕๔๙ : ๑๙) และหลักธรรมที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนามุขย์ ความไม่เที่ยงธรรม คือ อกติ ความประพฤติที่คลาดเคลื่อนจากธรรม การดำเนินไปผิดทาง หรือการประพฤติสิ่งที่เมื่อก้าวประพฤติด้วยความลำเอียงซึ่งเป็นตัวการทำลายทำลายความเที่ยงธรรม ทำลายความยุติธรรมในสังคม อย่างสิ้นเชิง เพราะความเที่ยงธรรมและความยุติธรรมจัดว่าเป็นหัวใจของสังคมที่จะอยู่กันเป็นปึกแผ่น เป็นสิ่งที่ต้องการด้วยกันทุกแห่งทุกหน่วยเหล่า ในครอบครัวหรือสังคมใด แม้จะอุดมสมบูรณ์ด้วยอาหาารพยัศน์เงินทองและปัจจัยอำนวยความสุขอื่นๆ จำนวนมากเพียงใด แต่ถ้าขาดความเที่ยงธรรมและความยุติธรรมเสียแล้ว ครอบครัวหรือสังคมนั้นก็สับสนวุ่นวาย ไม่สงบสุข และจะแตกแยกกันในที่สุด เพราะฉะนั้น เมื่อต้องการรักษาความเที่ยงธรรม ความยุติธรรมในสังคมไว้ ก็จำต้องเว้นจาก

๑. ฉันทากติ ลำเอียง เพราะรักใคร่กัน การประพฤติสิ่งที่ไม่ควรประพฤติด้วยอำนวยความรักใคร่ขอบอกกันเป็นส่วนตัว ก่อให้เกิดการแยกพรครรคแบ่งพวก ขาดความยุติธรรมในตัวเองและสังคม เช่น ผู้ใหญ่บางท่านหรือเจ้านายบางคนชอบอุ้มลูกน้องหรือบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดในทางที่ติดทั้งที่บุคคลนั้นทำความผิดจริง สมควรถูกลงโทษหรือบุคคลนั้นไม่สมควรยกย่องสรรเสริญ ไม่สมควรพิจารณาความดีความชอบ เลื่อนขั้น เลื่อนยศ หรือเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ก็ยังลุ้นแก่อำนาจฉันทากติที่ดี ทำลงไป เพราะความรักความชอบเป็นที่ตั้ง ดังนี้เป็นต้น

๒. โภสาคติ ลำเอียง เพราะไม่ขอบอกกัน การประพฤติสิ่งที่ไม่ควรประพฤติด้วยอำนวยความเกลียดชังกันเป็นส่วนตัว ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้ถูกเกลียดชัง การลุกแก่อำนาจโภสาคติ ทำให้เสื่อมความยุติธรรม โดยกีดกันคนที่ตนไม่ชอบหน้าไว้ไม่ให้เจริญก้าวหน้าตามที่ควรจะเป็น

๓. โมหากติ ลำเอียง เพราะเขลา การประพฤติสิ่งที่ไม่ควรประพฤติด้วยอำนวยความไม่เขลา คือ ความมีดมโนทุกภาระกิเลสที่เกิดขึ้นในใจ ทำจิตใจให้มีดบอดมองไม่เห็น เช่น ผู้ใหญ่ที่ไม่เขลาด้วยตัดสินลงโทษผู้น้อยก่อนพิจารณาให้ถ้วนหรือผู้พิพากษาตัดสินคดีความอย่างปราศจากความยุติธรรม เพราะไม่ได้ส่วนสืบสวนหาเหตุผลและพยานให้ถ่องแท้ ตัดสินไปโดยความไม่เขลา ไม่ใช่สติปัญญา เช่นนี้ขอว่าลุกแก่อำนาจโมหากติ แต่ถ้าตัดสินโดยใช้สติปัญญา มีเจตนามุ่งความยุติธรรมเป็นสำคัญ แม้จะผิดพลาดไปเป็นนั้น ก็ไม่จัดเป็นโมหากติ เพราะมีได้ทำไปด้วยความไม่เขลา

๔. ภยาคติ ลำเอียง เพราะกลัว การประพฤติสิ่งที่ไม่ควรประพฤติด้วยอำนวยความกลัว คือในกรรมที่เกิดขึ้นทางจิตใจและแสดงพฤติกรรมออกทางกาย วาจา เป็นความลำเอียงอุกหนาทางหรือผิดทำนองคลองธรรมของบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่ยุติธรรมโดยกลัวจะมีภัยมาถึงตัว เท่านั้น

เพิ่มเติมให้เสียความยุติธรรม (ท.ป. (ไทย) ๑๑)

สุป

ในทศศนับผู้เขียว
ทุจริต ๓ คติ ๔ หั้งหมา
หลังเป็นกับอบายมุข คือ
หรือเสื่อมไป เมื่อไม่มีท
กาก แล้วทางใจ เพื่อ:
ประพฤติไปในทางที่ผิด
อุดมสมบูรณ์ไปด้วยอ
ศีลธรรม จริยธรรมเป็น^{*}
อันตรีย์ ก็จะทำให้เพลี่
เสื่อม ไตรสิกขา สุจิต ๙
ทัพยากรรมนุชย์เชิงพู

บรรนานุกรม

แก้ว ชิดชอบ.(๒๕๔๙)
พระพุทธอ
ไศศ เพชรวงศ์.(๒๕
ฝึกอบรม
การศึกษา
มหาวิทยา
พระธรรมโกศลอาจารย์
อมรินทร
พระพรหมคุณาภรณ์ (
พิมพ์มหา

รียดทางอารมณ์

เป็นเหตุให้เสียความยุติธรรม เพราะความโلوเลไม่มั่นคง ไม่เป็นตัวของตัวเอง ตกอยู่ภายใต้อำนาจของ
ศรี (ท.ป. (ไทย) ๑๑/๑๗๖/๑๙๖, อง.จตุก. (ไทย) ๒๑/๑๗/๒๓.)

นสิ่งที่ไม่ควรทำ

จะ

เพราระสิ่งทั้งหมด

จะ

ร่วมกับที่เจ็บปวด

จะ

ความไม่เที่ยงธรรม

จะ

จะ

ไม่ใช่ที่ไม่ควร

จะ

มุติธรรมในสังคม

จะ

อยู่กันเป็นปึกแผ่น

จะ

เมบูรณ์ด้วยอาหาร

จะ

วางแผนที่เที่ยงธรรม

จะ

เด็กและเยาวชน

จะ

ความที่ให้เสียความยุติธรรมเพราความโلوเลไม่มั่นคง ไม่เป็นตัวของตัวเอง ตกอยู่ภายใต้อำนาจของ

ศรี (ท.ป. (ไทย) ๑๑/๑๗๖/๑๙๖, อง.จตุก. (ไทย) ๒๑/๑๗/๒๓.)

ในทศนัพผู้เขียนเห็นว่าหลักธรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ อบายมุข ๒ ภาริต ๓ กติ ๔ ทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วนี้ ทำให้เกิดปัญหาทั้งต่อตนเองและสังคม กล่าวคือ เมื่อมนุษย์ ลงไปกับอบายมุข คือติดสุรา ชอบเที่ยวกลางคืน ติดการพนัน ก็จะทำให้ทรัพย์สินที่หามาได้หมดไป ซึ่งสืมไป เมื่อไม่มีทรัพย์สินเงินทอง มนุษย์ก็ต้องขวนข่ายหาทรัพย์โดยการทุจริตทั้งทางกาย ทาง กذا และทางใจ เพื่อจะทำให้ตนเองมีทรัพย์หรือแม้จะทำในสิ่งที่ไม่เที่ยงธรรม ไม่ชอบธรรมด้วยการ ประพฤติไปในทางที่ผิดด้วยการลำเอียง เพื่อจะได้มานิสิ่งที่ตนเองต้องการ คือทรัพย์สินเงินทอง ความ ความสมบูรณ์ไปด้วยอาหารหรือแม้กระทั้งปัจจัยอันวายความสุขอื่น ๆ ที่ได้มาโดยมิชอบ เพราะขาด ใจธรรม จิยธรรมเป็นเครื่องกำกับชีวิต เมื่อขาดหลักธรรมประจำใจแล้ว ก็ทำให้ขาดสติไม่สำรวม จิตteriy ก็จะทำให้เพลิดเพลินไปตามวัตถุ ตรงกันข้ามถ้ามนุษย์นำหลักธรรมนำมานาใช้ในชีวิตร่วมกับ ตน ไตรสิกขา สุจริต ธรรมวารสารม ศีล ๕ สังคหวัตถุ ๔ หลักธรรมเหล่านี้ สามารถจะทำให้การพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์เข้มพุทธดังกล่าวแล้วมีผลสำเร็จอย่างมั่นคงและตลอดไป

บทบาทนักบุญ

ภาครัฐฯ. รวมวิชานักธรรมชั้นตี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงาน

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

ภาค เพชรบุรี. (๒๕๔๓). “พระพุทธศาสนา กับการพัฒนาคน : ศึกษาเฉพาะกรณี ผู้เข้ารับการ ฝึกอบรมตามหลักสูตร “เตรียมผู้บริหารการศึกษา” ของสถาบันพัฒนาผู้บริหาร การศึกษา วัดไร่ชิง”. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ธรรมรัตนโกศลจารย์ , (ประยุร รัมมจิตโต). (๒๕๓๓). พุทธศาสนา กับปรัชญา. กรุงเทพมหานคร : อริธรรมพรพิริย์, (๒๕๓๓). พุทธศาสนา กับปรัชญา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมชาติพัฒนกรณราชนิเวศน์, ๒๕๓๓.

ธรรมรัตนคุณาวรรณ (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๓๓). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๔๙). พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๑.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๔๐). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร
บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๓๙). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุขิน (พระมหา) สุชีโว. (มปบ.). “การศึกษาวิเคราะห์เรื่องหลักการสร้างเคราะห์ญาติ”
พระพุทธศาสนาธรรมราถ”. การวิจัย เรื่องพ

การวิจัยเชิงคุณภาพทำ
น้ำเสียงภาษาญี่ปุ่นกลุ่ม
เด็กกับปัญหาเจริญร่า
กษาดี ๓. เพื่อวิเคราะ
หะบทคุณเด็งคน สัตว์ แ

การฆ่าสัตว์
พระปริยศาสตร์ที่ห้าม
การทำอุศกกรรมนั้น
เป็นส่วนของการออกกฎหมาย
งานนี้เป็นปัญหา
ของสังคมที่ร้องสิที่
รวมมือ เทันด้วย ยินยอม
ชาวบ้านใน
ประเทศญี่ปุ่น มีจุดอาชีวะ
ที่สำคัญไม่ขอบธรรม
ที่เป็นภัยทรมานร่างกาย
มากแพ้เรื่อง เชื้อ สิ่งแวด
ล้อมสัตว์เลือดน้ำหนึ่ง
ชนิดกลับมาทำลายชีวิ